Any VII. Núm. 334-Barcelona, dijous, 11 de juliol de 1935

BIBLIOTECA P. ARÚS

MIRADOR

SETMANARI DE LITERATURA ART I POLÍTICA

Preu: 30 cèntims - Rambla del Centre, 19 - Tel. 23118 - Subscripció: 3'50 pessetes trimestre

Aquest número ha passat per la censura

La guerra secreta per l'hèrencia de Gengis Khan

«Al Xahar han estat detinguts quatre oficials japonesos per les autoritats xineses. — Els japonesos han ocupat la xarxa telefònica i telegràfica entre Xan-Hai-Konan i Tientsin. — A Kalgan es construeix un camp d'aviació militar japonès. — Una patrulla motoritzada ha practicat un escorcoll en els locals del Kuomintang regional de Tientsin. — Un avió japonès ha volat sobre Pao-Tin-Fu. — El Japó exigeix l'evacuació militar de la província de Txili i la dissolució del moviment de camisès blaves.»

El lector mitjà d'Europa llegeix aquestes notícies i altres de semblants i s'arronça d'espatlles. Llur profund, llur veritable sentit li és incomprensible.

En efecte, aquestes notícies no tenen importància en elles mateixes. Tampoc no en té que els japonesos hagin passat la Gran Muralla o que en una batalla o una altra hagin mort cinc-cents japonesos o mil xinesos. La juguesca és una altra.

Aquesta juguesca, mentrestant, ni tan sols és la mateixa Xina, sinó els seus territoris limítrofs. Qui sabrà teixir al voltant de la Xina una xarxa de territoris sota el seu comandament o la seva influència, podrà, al seu temps, empassar-se-la. A més a més, els territoris limítrofs són extraordinàriament importants.

El Manxukuo mesura un milió de quilòmetres quadrats; la Mongòlia Exterior, un milió set-cents cinquanta mil; Sinkiang, 1.425,000; el Tíbet, 1.475,000. Cada un d'aquests territoris té doncs el doble d'extensió que, per exemple, la petita França amb els seus 550,000 quilòmetres quadrats. Sinkiang i la Mongòlia Exterior posseeixen la més gran cria de bestiar de llana del món: aproximadament doscents milions d'ovelles. El Yunnan exporta cada any mil dues-centes tones de coure i 6,600 de zinc. Els quatre territoris limítrofs disposen de rics jaciments de plata, carbó, petroli, manganès, zinc, plom. A més a més, produeixen fusta, soja, canya de sucre, seda, cotó. Sinkiang posseeix quatre mines d'or i sis de coure.

Aquests tresors són la juguesca. Per ells lluiten vuit o deu potències. No solament Japó, Rússia i Anglaterra.

En aquesta lluita, ni solament els moviments de tropes són l'essencial. Més importants, en ells mateixos i com preparació, són la propaganda, el negoci d'armaments, l'espionatge i el contraespionatge. La guerra pel domini d'Asia, per embutxacar-se l'herència de Gengis Khan i dels Timúrids, és, més que cap altra, una lluita embolcallada de fosca.

* * *

Al Manxukuo s'han plantat els japonesos. Controlen tota l'administració, cada decisió del Consell de ministres manxú passa pel control del resident japonès. Els manxús no s'hi volen conformar. Volen conquistes a l'Asia per a ells, i no per al Mikado. I per això amanyaguen els 150,000 russos blancs que viuen a Kharbin i llur cap, Anastasius Andreievitx Wozonianski, que és finançat (fins ara amb cinquanta milions de dòlars) per Deterding. A Kharbin hi ha, a més a més, oficials ucranians que estan en contacte amb la Undo de Berlín. I, per afegidura, hi ha falanges d'agents japonesos. El cap de l'Intelligence Service japonès, el coronel Itagaki, sap amb precisió el que es juga en el palau de Hsingking.

El coronel Itagaki té a Tientsin dos xicots hàbils: von Nathusius i l'ex-tinent coronel austro-hongarès Hosentürl. Tots dos estan casats amb dones xineses, i això encara els va millor per a les dificilíssimes tasques de llur competència. El coronel Itagaki, a més a més, té al seu servei la famosa espia manxú Joshiko Kavashima, que engegà un tret, sense més compliments, a un capità de l'estat major xinès, en el Palace Hotel de Xanghai, quan la descobrí fent senyals lluminosos. Aquesta Joshiko Kavashima, algun temps després, portà còmodament a Hsinking la dona que arribà a ésser, més tard, la muller de l'emperador manxú Kang-Te, traient-la de Tsingtao, que formiguejava d'agents xinesos. Per aquest servei, la célebre espia rebé les dues condecoracions japoneses més elevades que existeixen. El coronel Itagaki té també al seu servei la japonesa Shishiru Tokada, que parla vuit idiomes amb perfecció i que, disfressada de pagesa, va treure del quarter general xinès importants plans de moviments de tropes.

Des del Manxukuo el Japó empeny cap a la Mongòlia, l'Exterior i la Interior. El general Cin Wai Tan, que mana allí les tropes xineses, combat en posicions ja perdudes. A Gujuan i Kalgan el Japó ja hi té camps d'aviació militar. El líder dels khans de la Mongòlia Interior, el príncep Teh-Wang—que només té trenta anys i ha estat educat a Londres—, és actualment a Tòquio com hoste d'honor del Mikado. El president del Consell Popular de la Mongòlia Interior, Pao-Yue-Cing, fa propaganda per l'adhesió al Manxukuo. Per la Mongòlia Interior rodolen milions de yens. I a través del seu territori passa el Wang Tas, el camí ral dels manxús.

Des de Kalgan, la important pista de caravanes condueix cap a Ulan Bator Choto, la capital de la república popular de Mongòlia. No obstant, la Mongòlia Exterior no vol saber res amb el Japó. El rus de la província del Mar Blanc, Ungern Sternberg, hi fomentà una important indústria i l'augment de la població de la capital, que ha passat de 30,000 a 100,000 habitants. Els aliats actuals són els Soviets, gent llesta que posen esment a respectar la independència mongol. Les perspectives per al Japó hi són més que exigües.

Panche-Rin-Poche

Molt més complicada és la situació en el Sinking, l'ex-Turkestan de l'oest. Les temptatives de conciliació dutes a terme pel ministre de Justícia xinès, doctor Lo-Wen-Khan, no han tingut èxit. Totes les autoritats xineses han estat expulsades. Hi ha una sèrie de governs «independents». A Kashgar domina el khan dels dunganencs, Tsing. Ell i els governs de Yarkand i Hoten tenen l'ajut d'Anglaterra i estan representats diplomàticament a Delhi, Kabul, Teheran, Bagdad i Ankara. Darrera seu actua, dirigint-los, l'anomenat Moviment Gran-Mahometà, de Delhi, una invenció anglesa per a l'exportació i l'ús fora de l'India. El govern d'Urumtchi, pel contrari, té estipulat un pacte defensiu amb la U. R. S. S. Els príncepes de Hochiavayashi i Hami pacten amb el general xinès Ma, que s'ha passat al Japó, i per tant obra per compte de Tòquio, que intenta proclamar el príncep turc Abd-el-Kerim sultà musulmà del Sinkiang.

Al Sinkiang, el negoci de les armes coneix una tongada pròspera. Rússia hi té els seus agents més hàbils, com el lituà Opelius, que, fa temps, *liquidà* els assumptes Savinkoff i Kutiepoff. Per Anglaterra treballa el coronel R. J. Stewart, un segon Lawrence, que oficialment és pagat per l'Oficina d'Agrimensura (!) de l'exèrcit colonial anglès. Xina hi ha tramès Ma-Chan-Shan i Su-Ping-Weng, els mestres espies de la guerra del Jehol.

El govern del Dalai Lama del Tíbet està sota la influència d'Anglatera. Hi ha tropes tibetanes estacionades a les fronteres de les províncies xineses de Yunnan i Szechuan i que ocupen ja una part del Kansu. La missió militar i la guarnició britàniques a Lhasa han estat reforçades. No obstant, des de començos d'aquest any, a Lhasa hi ha així mateix una missió militar japonesa, ocupada en «l'estudi de les condicions polítiques i militars». I Panche-Rin-Poche, l'anomenat Tache Lama, que ha tornat de Mongòlia per a provar d'arrabassar el comandament al Dalai Lama, és amic del Japó. Entre el seu seguici es troba el monjo Chao-King, un vell enemic d'Anglaterra que, una temporada, s'anomenava Trebitsch Lincoln. Altrament, el Dalai Lama està en estretíssim contacte amb el govern de Nanking.

* * *

Així estan les coses. I amb aquestes armes es combat. Es una guerra en la fosca. Salten ferrocarrils. Volen oficines per l'explosió de màquines infernals. Desapareixen éssers humans sense deixar rastre, i cap cònsol no se'n preocupa gens ni mica... perquè són éssers humans que oficialment ni tan sols existeixen. Plans i documents són robats. I taels, yens, lliures esterlines, xervonets i dòlars roden a balquena. Tot és com un esbalaïdor aquelarre.

ERNEST KIESEWETTER

(*Segueix a la pàgina* 8)

A la pàgina 3:

Un rei de l'auto. André Citroën.

Els Dijous — Blancs

GELIDA

Abans, quan el tren deixava a l'estació de Gelida, els que havien de trasladar-se al poblat no tenien altre remei que empendre-se-les a peu, costa amunt, o bé en unes tartanes solemnes atapeïdes de farcells, però bon punt els autocars s'ensenyoriren de les carreteres, els estiuejants principals de la vila penedesenca constituïren un fons comú per tal d'assegurar-se el desplaçament i, al cap de dos dies, es trobaren que ells, els finançadors, no podien gaire bé mai encabir-s'hi i, amb un regust agredolç, contemplaven com d'altres passatgers, menys cerimoniosos, els guanyaven per mà. Aleshores, sorgí la idea de construir un funicular i si no en pogueren disposar de seguida fou perquè les dues companyies subministradores de fluid estaven a matadegolla i calgué tota una acció diplomàtica per tal que fessin les paus.

Aquestes explicacions les sentiu cada dos per tres en confiar la vostra còrpora als vagons queixalats, ja que un dels més grans orgulls dels gelidencs és lluir el funicular.

Anar a Gelida, aquest temps, amb Francesc Pujols és una veritable delícia: puja a Martorell, fresc com una rosa, per bé que lleument maquillat amb l'ocre i el vermell del Pont del Diable, us saluda amb una correcció exquisida, ben a to amb la seva indumentària de gentleman *perfecte i, a les envistes del turó, es posa uniforme d'estiu, la qual cosa consisteix a llevar-se l'americana blau mari, descordar-se la camisa, blanca, igual que les calces, com un glop de llet, i deixar al descobert una pitrera que Miquel Angel s'hauria afanyat a modelar.*

—Gelida té un sol fet exprés, però ja veieu que, per mi, no hi ha problema—aclareix el filòsof, i tots els que l'acompanyen cuiten a adoptar el mateix uniforme.

Els estiuejants amb vestit d'alpaca i parasol, que van a les fonts, us esguarden amb cert recel, però les noies, que també hi van, consideren molt natural que l'alleugeriment de roba admès a la platja sigui igualment admès a muntanya.

Pujols vol asseure's a taula a la una en punt, disposar l'esquivament general de les mosques mitjançant un joc especial de finestres i esperar, el màximum deu minuts, el pernil salat i les mongetes amb botifarra, que serven un perfum i un sabor inimitables. Veure menjar En Pujols és un exemple vivent de bona criança, sobretot tractant-se d'uns plats de tan vasta popularitat i, com que a penes tasta el pa, diríeu que s'empassa un granisat de fruites.

Altres tresors de Gelida són els bastoners, que ballen amb un ritme bèllic i amb uns flabiols innocentíssims, les gelidenques que ballen als acords dels Fatxendes o dels Escolans, roges de galtes i de llavis, i aquells pagesos de clatell torrat com una teula vetusta i de mans nuoses com un garrot de matar serps. Hi ha així mateix les fàbriques de paper i el senyor Peracaula, secretari municipal i músic alhora, d'un renom intercomarcal apreciable, un home d'aquells que no es volen ficar mai en res i que tot rient ja fa trenta-dos anys que se les heu amb els llibres d'actes i els pentagrames.

Ben mirat, però, no hi ha com el xarello que, posat en fresc, és un vi dels déus i del qual es pot dir, sense ofendre, que els àngels i els rabassaires hi canten.

S.

MIRADOR INDISCRET

Ai, el dinar!

Ha estat ajornada fins a les darreries d'estiu l'anunciada reunió del Consell de la Generalitat a Lleida.

No coneixem d'una manera prou exacta les raons d'aquest ajornament, però un amic que assistí al banquet del dia de la reunió del Consell a Girona, les suposa.

—Figureu-vos — ens ha contat — que tinguérem *almejas* com a entreteniments i *polos* com a postres.

Comprès, comprès!

Els consellers deuen témer que a Lleida els donin un dinar semblant, i voldran esperar que, fet i fet, passi la calor.

Ambaixadora... i cançonetista

Molt poca gent se n'assabentà, però la veritat és que la senyoreta Amy Colin, proclamada enguany Mlle Paris, ha actuat uns dies a un music-hall de Barcelona.

Mlle Colin, abans de venir, féu gestions per a estatjar-se, a títol d'ambaixadora de la capital francesa, a un gran hotel. Pagant un mínimum de despeses, no cal dir-ho.

L'hotel accedí.

Quan va assabentar-se, però, que l'ambaixadora parisenca venia contractada, en realitat, com a cançonetista, l'hotel es féu enrera.

—Ep! — li observà —. A les cançonetistes els cobrem l'estada.

Amy Colin canvià d'hotel.

Els homes importants

Al banquet a l'Antoni Lòpez, de la sastreria teatral Paquita, fou llegida, al final, entre altres, una adhesió que deia:

«*Compromisos políticos me impiden asistir a este acto...*»

—Gil Robles — interrompé, com llegint la signatura, un concurrent.

—No; Félix Roure — digué el lector.

Instantània

D'èxit en èxit, especialment pel que es refereix a les informacions estrangeres, *L'Instant* va donar dilluns, en exclussiva, la nova de la mort de Rockefeller.

La nova no resultà certa.

A aquest pas, l'aludit diari haurà de canviar el títol.

Li escaurà millor *L'Eternitat*.

«La funesta mania de pensar»

El cap de la Falange Española, Juan Antonio Primo de Rivera, ha declarat, entre altres coses, a un redactor de *La Vanguardia*:

«Veintidós hombres de nuestras filas han caído en la lucha, que unas veces es a estacazos, pero otras, las más, la hacemos esgrimiendo razones: pensando, hablando y escribiendo.»

Sí que els prova poc pensar, als F. E.!

Sempre n'hi ha algun que està pitjor

Una nit d'aquestes, un amic seu troba el dibuixant Benigani en mànigues de camisa pel carrer. La calor excusava la *tenue* del bohemi empedernit, però l'amic observà que el dibuixant no duia pas l'americana al braç, tampoc.

—I doncs, Benigani, què n'has fet de l'americana?

—L'he donada per aquella tómbola del Poble Espanyol a benefici dels artistes necessitats.

L'amic, que sap que el guardarroba del dibuixant no es pot pas citar com a model de sumptuositat, fa, estranyat:

—Però vols dir que algú podrà aprofitar-la?

—Ja ho crec! Encara es podia dur cinc o sis dies!

Potser no s'equivocava

Uns quants dels excursionistes que assistiren al viatge organitzat pel Foment de les Arts Decoratives per a visitar els museus i col·leccions londinencs, estaven comentant l'expedició en una reunió d'amics artistes. Un d'ells digué:

—El que es trobava també a Londres quan nosaltres hi érem, era En Frederic Marès. Però no el vàrem veure per enlloc.

—Es clar—saltà el pintor Camps-Ribera—; vosaltres el devíeu cercar pels museus i altres llocs per l'estil, i ell devia ésser a l'Ajuntament o en alguna altra banda així, fent compliments a les autoritats.

No es pot negar

En un quiosc de la Rambla discutien sobre la immortalitat de l'ànima una senyoreta jap i un cavaller, innominat als ulls d'ella:

—*Son pamplinas, mujer!*

—*Bien, bien, ya verá usted como en el momento del peligro, si llega a tiempo, hará acto de contrición!*

—*Los momentos de peligro que ya he pasado!*

—*Usted?*

—*Sepa la señorita que está hablando con el aeronauta capitán Teixidor. No presenció usted ninguna de mis elevaciones en el Turó Park?*

Geografia física

Es tracta d'una dama prou coneguda de la societat barcelonina, i dotada, a més a més, d'aficions intellectuals. Si li fan profit o no, no serem nosaltres que ho decidirem.

Doncs bé, aquesta dama es trobà havent de fer unes presentacions, i digué:

—L'amic Tal, que acaba de fer un viatge esplèndid. Ha visitat tots els antípodes!

Tot vindrà

Per tal de retre públic homenatge als bastoners de Gelida, que se'n dugueren la copa del campionat, la Casa del Penedès es traslladà diumenge darrer a Gelida i els lliurà un diploma. A més, hi hagué, com és natural, un dinar d'aquells tan carregats i a mesura que apareixien les plates d'arròs Francesc Pujols les anava beneint.

—Que ho feu segons la litúrgia hiparxiològica?—li preguntà un comensal encuriosit.

—No; encara l'he de manllevar a les altres religions—contestà l'illustre filòsof.

Els inicis

Sembla que Francesc Pujols està tan enamorat de la rítmica i la plàstica dels balls de bastons, que possiblement la pompa externa de la hiparxiologia en serà una inspiració directa.

—Voleu dir que els flabiols s'hi adiran força?

—Ja ho crec! Són més antics que els oboès dels catòlics!

Bastir-se un clos

A l'hora dels brindis parlaren Pujols, Amades, doctor Valero, Mas i Perera, Grasses, fins al darrer comensal. Els gelidencs, però, es veu que no en tenien prou, i gosaren

EL «14 JUILLET» D'ENGUANY

Un Boulanger que vol fer un pa com unes hòsties

(c) Ministerio de Cultura 2006

demanar a Pujols que també parlés al cafè, però ell se n'excusà amablement:

—Em sap molt greu, però això del cafè, copa i puro és exclusiu d'En Sagarra.

El que farà quatre

La conversió d'En Soler i Godes, escriptor valencianista, a la hiparxiologia és un fet. Francesc Pujols ho anuncià, emocionadíssim, i afegí:

—A aquest pas, ja veig que també hauré d'organitzar un acte a Mestalla!

Descobriments a domicili

El poeta políglota Joaquim Cases Carbó, l'altre dia, a la Penya de l'Ateneu, parlant d'una de les seves excursions de propaganda per les nostres terres germanes, explicava les relacions que hi estableix amb gent rellevant en les diverses activitats intellectuals.

—Hi vaig conèixer—deia—un arqueòleg de primer ordre, autor de quatre o cinc descobriments importantíssims...

—I els hi va fer allí mateix?—va preguntar-li amb tota innocència el seu nou deixeble Francesc Pujols.

Darreres cristal·lizacions del sistemàtic Esclasans

Seria una llàstima que la darrera cristal·lització del senyor Agustí Esclasans passés desapercebuda. El lector ho agrairà i el senyor Esclasans també, sens dubte, aficionat com és que es parli d'ell i a mantenir contacte amb el públic.

Doncs bé, fem història. El senyor Esclasans, el més abrandat revolucionari de *Pamflet* i redactor literari-intellectual de *La Humanitat*, fou acomiadat d'aquest diari perquè el senyor Alavedra va considerar que quan s'han rebut certs favors no es poden dir certes coses ni adoptar certes actituds. El panegirista de Macià i el qualificador de «putrefacte burgès» a Prat de la Riba—el senyor Esclasans—es va trobar que no podia illuminar el món des de cap periòdic. Ell prou havia tractat MIRADOR i *La Publicitat* d'analfabets i fins els havia prohibit (*sic*) que parlessin d'ell; però això no fou obstacle perquè aquest intellectual pur els pidolés collaboració, la qual li fou denegada. L'home va entreveure una solució: *El Poble*, del qual es diu que Agustí Esclasans fou nomenat director literari.

Però *El Poble* no sortia, es feia—i es fa—esperar. Esclasans és un home sistemàtic i, per tant, no li falla el «nas». L'home va començar a publicar articles a *L'Instant*. D'ací a *La Veu* només hi ha un pas, que per Esclasans, bon saltador, és ben poca cosa.

I Esclasans entra, en efecte, a *La Veu*. Però fa més. No fa pas gaires dies el propi senyor Esclasans troba un seu amic i li anuncia el seu ingrés a *La Veu*. Davant la cara d'astorament de l'interlocutor, l'inventor del «Sistema» conclou:

—Ja veuràs. Després del 6 d'octubre he reflexionat. I m'he convençut que l'únic home que pot salvar Catalunya és En Cambó.

Rigorosament veritat.

La venjança d'un homenet

Una mica vexat pel to d'un comentari sobre el seu llibre, el jove i ja terrible comunista senyor Angel Estivill intentà venjar-se d'una manera heroica i diabòlica. L'home, primer es serveix de les pàgines de l'oficiosa *Noche* per engegar alguns trets d'una punteria tan pèssima que reboten contra el mateix pèssim tirador.

L'homenet, no content de servir-se d'un òrgan tan a mida de les seves conviccions, utilitza aquesta vegada *L'Hora*, setmanari que, malgrat el nom, no té res a veure amb la precisió i amb tocar de peus a terra. Des d'aquestes columnes, el petit comunista angelical es rabeja de satisfacció. Assessorat per un imbècil, pot explicar anècdotes familiars, i ja embalat, l'homenet es permet posar en dubte l'homenia d'una persona, confirmant l'afirmació dels qui asseguren que quan es parla d'aquestes coses és que es dubta de la pròpia virilitat.

Ens sembla que es pot acabar aviat i ja no donar més beligerància al verbalisme revolucionari del senyor Angel Estivill. Per a les persones de certa edat no fa discutir amb mainada. Molt menys amb mainada que, una vegada sortits de l'extremisme plumífer, saben aprofitar bé el temps i accepten càrrecs atorgats illegalment, per un govern que tracten de facciós en certes hores de la tarda i del vespre i que reverencien el matí i sobretot a fi de mes.

CASA REÑE
COPIES a màquina
CIRCULARS
amb multicopista a preus reduïdíssims
TRADUCCIONS de l'anglès i francès
MONT-SIÓ, 18, pral. - Telèf. 18053

GUTENBERG, S. A.
Fàbrica de maquinària per a les Arts Gràfiques
Nàpols, 215 - Telèfon 55723
BARCELONA

S'HA ACABAT EL IV CONCURS

Els aficionats al teatre català

Els veïns del carrer de Bailèn, tros comprès entre Diputació i Consell de Cent, ara trobaran a faltar aquella llarga filera d'automòbils que cada diumenge a la tarda es formava davant del taller del pintor senyor Lluís Masriera.

Al voltant dels automòbils, de mica en mica s'anaven congregant autors dramàtics, crítics teatrals, artistes i aficionats (aficionats a autor, a crític i a artista). I en un moment donat, els cotxes partien rabents, emportant-se'n els jurats del IV Concurs de Teatre Català Amateur a través de totes les carreteres de Catalunya.

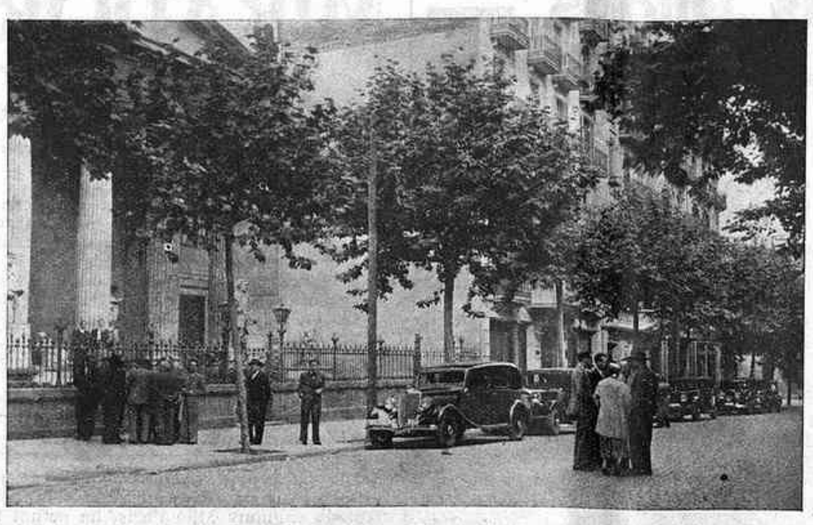

Al carrer de Bailèn, davant del Studium, *s'arrengleren els cotxes que portaran els jurats als quatre cantons de Catalunya.*

A aquests jurats, l'any passat hom els tregué el sobrenom d'*els que mai no s'aturen*, que era el títol d'una comèdia que representaven, imposada, els concursants. I, realment, els qui no s'aturaven mai eren ben bé els jurats.

El senyor barceloní que després d'haver ben sopat es trasllada calmosament al teatre, s'encabeix en una butaca i es mira tranquillament la comèdia, difícilment podria mai sospitar que l'afició al teatre encomanés durant dos mesos un desfici tan intens a una colla de ciutadans. Menjar a deshora, fer de vegades centenars de quilòmetres, penetrar en locals inversemblants i seure's en localitats impossibles, presenciar funcions inacabables, i després tornar a la ciutat quan els altres ja es lleven, mal afaitat i malhumorat, ficar-se al llit amb la llum del sol i, abans d'adormir-se, deixar anar un resignat «Tot sigui pel bé del teatre amateur!»

De tota manera, seria injust pendre com a patró la descripció aquesta. El concurs d'aficionats reserva també algunes satisfaccions i proporciona algunes estones molt bones. Heu de pensar que a la majoria dels nostres pobles, l'arribada dels jurats de teatre amateur és un esdeveniment, en el qual hi prenen part des de l'alcalde a les criatures de les escoles.

Fins i tot més d'una vegada ens hem sorprès que a la baixada de l'automòbil no ens esperés a la plaça del poble una banda de música, com és fama que antigament hom rebia el diputat del districte. Nosaltres, però, no desesperem de res. Si els concursos d'aficionats al teatre tiren endavant i progressen amb la mateixa empenta amb què han viscut durant aquests quatre anys, arribarà un moment que ésser jurat equivaldrà a la realització d'aquell programa meravellós de *tenir-ho tot pagat*. Hom podrà recórrer Catalunya, de cap a cap, i els aficionats al teatre no el deixaran tocar de peus a terra.

Un deliciós conjunt de La Mitja Taronja *representada pels aficionats de Vilanova i La Geltrú.*

Si ens pregunten quines són les qualitats indispensables que requereix l'exercici de jutge de teatre amateur, us respondrem que, abans que tot, cal un estómac resistent. De bella arribada al poble, i després de saludar les personalitats locals, ja us porten de cap a un cafè vuitcentista. Allí, sota els retrats d'En Pi i Margall i d'En Clavé i tot xerrant amb el president de l'entitat, us conviden a cafè, copa i puro.

A l'intermedi de la funció, heu de refrescar tant si voleu com no. Al final, us introdueixen amablement en una dependència i veieu, amb horror, unes taules parades, amb uns plats curulls de minestra i amb unes ampolles de xampany enternidores. I, és clar, no us podeu resistir. Us coaccionen les mirades i les postures de les noies, que us demanen que segueu una estona al seu costat i els digueu compliments.

I aleshores ve allò: «Senyoreta, vostè és una gran actriu. —Vostè se'n riu...» De l'altre cap de taula, us interromp una veu: «Tasti aquesta llonganissa, que és una especialitat local». I així es continua el diàleg, fins que un pessimista, amb tota la mala fe del món, obre un balcó i fa observar a la concurrència que ja està a punt de sortir el sol.

Hem escrit que si els concursos d'aficionats continuen com ara, arribarà un moment en què seran quelcom impressionant. Feu-vos càrrec que el primer any concursaren dinou companyies; el segon, eren ja vint-i-dos; el tercer, vint-i-set; enguany, quaranta-set. I, encara, arribaren vint-i-dues altres inscripcions fora del termini d'admissió, per la qual cosa no pogueren ésser acceptades.

A la sortida del local on han actuat, les actrius i els actors amateurs de Santa Coloma de Fœrners, en companyia del Jurat, posen davant un objectiu també amateur.

Tot fa preveure que l'any vinent concursaran setanta o vuitanta companyies, perspectiva que fa posar la pell de gallina als components dels jurats.

Naturalment, un d'aquests jurats que ha recorregut totes les nostres comarques en peregrinatge teatral (com dirien els cursis), ha de somriure per força quan algun barceloní li parla de l'agonia del teatre català.

El teatre català, gràcies a Déu, és una cosa ben viva. Nosaltres en podem respondre. Fa un mes actuàrem de jurat a Sant Boi de Llobregat. Com que ignoràvem la situació exacta del local on ens dirigíem, a l'entrada de la vila baixàrem del cotxe. Interroguem un guàrdia municipal. L'home, amabilíssim, ens indica la direcció amb la mà dreta. A l'altra mà, hi té un llibre. Algú de nosaltres reconeix una comèdia. El guàrdia ens diu:

—Es que jo també sóc artista. Estic estudiant el paper per una funció que hem de fer un dia d'aquests.

Deixem el guàrdia, i fem cap al Centre Català, per a judicar l'actuació del seu quadro escènic. Allí tenim la sort d'ésser rebuts i atesos per l'alcalde de Sant Boi en persona, un vell i gran aficionat al teatre, intèrpret entusiasta de Guimerà. L'alcalde ens explica la seva passió per l'escena.

—Encara m'hi deleixo. Algunes vegades no puc més, i he de pendre part en alguna representació. Això sí: demano un permís al Consistori, a fi d'evitar confusions. Si xiulen l'actor, almenys que no en pateixi l'alcalde!

El cas de Sant Boi de Llobregat—vila en la qual hi ha dues o tres companyies d'aficionats, i on des de l'alcalde al guàrdia municipal tants i tants veïns representen comèdia—, basta per a proclamar que el teatre català és alguna cosa viva i ben viva.

I el cas de Sant Boi no és únic a Catalunya. Hem trobat una infinitat de pobles que combreguen en la mateixa passió teatral. Pobles en els quals fer comèdia és un veritable sacrifici, car els assaigs es fan a les nits i al matí següent les feines del camp o de la fàbrica reclamen que els actors es llevin a la matinada.

O com a la Palma de Cervelló, on la companyia està composta per amos i mossos residents a les masies. Els assaigs tenen lloc a la Cooperativa Aliança Palmarenca. L'actor que hi té menys, té una hora de camí de casa seva a la Cooperativa. Doncs mai no falla ningú. Amb aquella alegria.

Compteu l'esdeveniment que representa per aquestes companyies, per aquests aficionats, la celebració del concurs de Teatre Amateur. Es la seguretat que els seus esforços són reconeguts i apreciats. Es l'encoratjament necessari perquè durant un altre any els actors estudiïn i treballin aferrissadament, amb l'esperança d'avançar un lloc en la classificació general.

Cal tenir en compte, després, que en aquests poblets de Catalunya tot el que representa un anhel cultural, una espurna d'inquietud artística, tot està lligat a la companyia d'aficionats. De vegades, us sorpreneu davant d'un decorat reeixit, o bé us representen una comèdia que fins aleshores ignoràveu. L'autor d'aquell decorat o d'aquella comèdia és un aficionat local, que alterna l'exercici de l'art amb les feines quotidianes.

D'altres vegades, els jurats són invitats a escoltar un concert, a visitar una exposició, una biblioteca o unes escoles. Aleshores, la tasca de jurat agafa unes proporcions que depassen el camp del teatre d'aficionats. En certa manera, són com un ambaixador de la cultura i porten a les comarques l'estímul i la salutació de la capital.

Els concursos de teatre amateur es presten, com el lector pot veure, a conrear una mena d'apostolat cultural i patriòtic i a prodigar la literatura grandiloqüent. I això que no hem parlat encara d'un altre aspecte, també importantíssim: el que en podríem dir d'estrènyer llaços.

Quan, per exemple, us trobeu a Sant Feliu de Guíxols, en plena representació, algú us informa:

—Veieu els d'aquella llotja? Són els aficionats de La Bisbal. Aquells altres, són els de Santa Coloma de Farners. Més enllà hi ha els de Cassà de la Selva.

Dóna bo imaginar les carreteres catalanes, a la nit, creuades per innombrables automòbils que menen els aficionants d'un poble a l'altre, moguts pel desig de presenciar i d'aplaudir l'actuació dels seus rivals de concurs.

Dintre l'escenari, llesta la comèdia, els actors amateurs canvien impressions i felicitacions, les noies es besen i al cap de cinc minuts tornen a partir els automòbils emportant-se els aficionats als pobles respectius, amb la promesa que tots els altres companys assistiran, diumenge vinent, a la seva actuació.

Aquesta obra d'apropament comarcal té la seva importància i el teatre la realitza com no la realitzaria cap altra activitat. El senyor Claudi Fernàndez, secretari i ànima de la Federació de Teatre Amateur, fou també anys enrera l'organitzador de la Copa de Futbol Amateur. I que n'és de diferent el teatre del futbol!

De vegades nosaltres ens hem desplaçat en companyia d'algun ex-àrbitre amateur, ingressat avui, per obra i gràcia del senyor Fernàndez, en els equips de jurats teatrals. Aquest amic ex-àrbitre, que conserva al servei del teatre català aquella passió esportiva que abans dedicava al futbol, ens ha dit:

—Penseu que a cada poble de l'Empordà conservo, dels meus temps d'àrbitre, el record d'una pedregada. Els pobles estaven renyits a mort entre ells. El futbol tenia el caràcter d'una veritable guerra civil. En canvi, el teatre...

ANDREU A. ARTIS

(Segueix a la pàgina 8)

L'APERITIU

"Rocío" — Aquest estiu, a Barcelona i a les platges més assequibles per la democràcia del país, hi veig una mena de coloret, una mena de característica, una mena de to especial diferents dels altres anys. Després d'afinar la màquina de l'observació, he arribat a trobar la causa pròxima i la causa remota d'aquest vestit o d'aquesta manera de presentar-se de l'estiu barceloní.

La causa pròxima que dóna el to al greix càlid, descordat i tristíssim de l'hora present és la cançoneta anomenada *Rocío*. La causa remota (remota és un dir) de les peculiars suades ganyotes estivals d'aquest any és el partit radical. He dit que les dues causes es confonen, perquè jo no puc sentir cantar allò de «*Rocío, manojito de claveles, capullito florecio...*» sense pensar fatalment en l'Emiliano, o en el senyor Rocha o algun altre prohom del partit. Se'm dirà que l'associació d'idees és de les més gratuites i de les més estirades pels cabells. Ja ho sé. Es molt possible que les persones que no admeten altra poesia i altre humor que els que serveix *La Vanguardia* en la seva informació local, em prenguin per un ximple acabat si jo els dic que una cosa tan tendra, tan poètica, tan plena de delicadeses com és la tornada de la cançó *Rocío*, em pugui suggerir una cosa tan catastròficament de pim-pam-pum de fira de cartó com és, per exemple, el bigoti de l'Emiliano o la calba del senyor Rocha. Els que no sàpiguen veure en la tonada *Rocío*, en la manera d'ésser cantada, en la manera de despendre's de la trencadissa de vidre dels pianos de maneta i en la manera com aquesta cançó commou les senyores anònimes, d'adipositats descendents i de cabell tenyit, una prova evident del predomini de la política radical, que no perdin el temps llegint aquestes ratlles, perquè jo no estic disposat a demostrar-ho com si es tractés d'un teorema geomètric.

Actualment a Espanya — i a Catalunya, per què no? — hi ha una mentalitat mitjana que és la mentalitat radical; el color d'aquesta mentalitat és indefinitit, el procediment és el d'estira i arronça, els fruits són conegudíssims, entre ells hi ha el sentimentalisme ase i la pornografia vergonyant, que són dues coses d'un èxit segur en les multituds pecuàries sense sentit polític i amb un cert instint estomacal. La revista *Crónica*, per exemple, que surt a Madrid, però que té un èxit fabulós entre tots els imbècils masculins i femenins de Barcelona, és un dels fruits més característics i més purs d'aquesta mentalitat radical. La cançó *Rocío*, que fou llançada amb gran entusiasme, ja fa dies, pels artistes — diguem-ne artistes — d'un famós local protegit per l'atracció de forasters, té tot el ganxo sentimental i cursi del sentimentalisme i la cursileria de la revista *Crónica* i d'altres publicacions d'una neta i autèntica mentalitat radical.

Al nostre país, després d'uns fets que tots coneixem, es veuen reviscolades aquests dies, amb l'impudor i la temperatura de l'estiu, una sèrie d'hòrrides tombarelles, que ja crèiem extingides o que s'havien adaptat per conveniència a altres tumultuoses i descordades xarangues, a altres colles de saltimbanquis vociferadors, vestits, però, de samarretes més atraients, i que ara, gràcies a la situació, no tenen necessitat de forçar la comèdia. La mentalitat radical esportivament vestida, a quines tristíssimes conseqüències condueix l'esport! Com una supuració del règim transitori, es diposita sobre la rialla, sobre el gest cansat, desvagat o acalorat d'una barri-barreja humana d'elements autòctons i d'elements de més enllà de l'Ebre, i es dedica a xuclar immensos barrils de suc de taronja falsificat i es dedica a prodigar l'espectacle de les musculatures o de les panxes escalivades damunt d'unes platges. La mar, per a fer els honors de les tones d'humanitat que van a visitar-la, s'ha posat un serrell vilíssim de gats morts, objectes inconfessables i detritus de totes les fàbriques i totes les clavegueres. La mar envaïda i bruta respon d'una manera perfecta a la sensibilitat dels golafres de la gran promiscuació dominical. I l'himne oficial de tot això és la cançoneta anomenada *Rocío*. En el mesellisme del país, aquesta cançó triomfa escandalosament. Tothom la va cantant fins sense voler, els celoberts en van plens. Mentre la calor es va arrapant com un pop invisible per les canyeries, sentiu el *Rocío* de cinquanta-quatre mil cuineres, de cinquanta-quatre mil porteres, de tots els adroguers, de tots els aprenents, fins un frare caputxí entre les palmeres de la Diagonal deixa anar el seu *Rocío, manojito de claveles*... Els notaris, els cirurgians, els escorxa-rósses i els enterramorts, les senyores més alades, més perlejades, més perfumades, tothom pacta amb la mentalitat radical, tothom va cantussejant la tendra cançoneta. I les platges, des de la Barceloneta a Mataró o a Sitges, tot retruny de *Rocío*... Les boques masculines, amb l'accent més pairal, més a propòsit per cantar *Els Segadors* en les costellades d'altres èpoques, engeguen el *manojito de claveles, capullito florecio*... I naturalment, davant d'aquesta claudicació en massa, d'aquest gran caldo de sentimentalisme radical, a un hom li fa l'efecte que aquest *capullito florecio* de la cançó és un intolerable escardot que se us clava en la pròpia decència.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

ENCARREGUEU ELS VOSTRES IMPRESOS ARTÍSTICS I COMERCIALS ALS
TALLERS GRÀFICS
PATRICI ARNAU
VERDAGUER I CALLÍS, 3, 5 i 7
(DAVANT DEL PALAU DE LA MÚSICA CATALANA)
ES LA CASA MÉS PERFECCIONADA EN LLIBRES RATLLATS, DE LUXE I EN TOTA CLASSE D'ENQUADERNACIONS. - ELEGÀNCIA I ECONOMIA EN ELS ENCÀRRECS. - EN CAS DE URGÈNCIA DEMANEU-LOS PEL TELÈFON
14856

LLORENS
RAMBLA DE LES FLORS-30

(c) Ministerio de Cultura 2006

UN REI DE L'AUTO

André Citroën

Els avis d'André Citroën venien fruita a Amsterdam; després, es posaren a vendre diamants. El seu pare posà botiga a París, es casà amb una polonesa i, obsessionat per la idea fixa de la ruïna, es suïcidà. André Citroën va néixer a París el 5 de febrer de 1878 i al seu temps ingressava a l'Escola Politècnica, d'on sortia amb el número 2. Un moment va pensar dedicar-se al negoci familiar, com el seu germà gran, Hugues. Però, fet i fet, muntà una fàbrica, en la qual treballaven deu obrers, d'uns engra-

André Citroën a la seva arribada a Barcelona

natges helicoïdals que tingueren una gran acceptació. Hom diu que en comprà les patents a un enginyer polonès mort de gana.

Però el destí d'aquest home el decantava cap a l'auto. Marrec encara, quan varen preguntar-li què volia per la seva festa, va respondre: «Un Serpollet!» (Serpollet era un fabricant d'autos de l'època heroica, autos de vapor i tot!, amb els quals però vorejava els cent per hora i un d'ells, batejat *Coque d'Œuf*, per la forma de la seva carrosseria, es féu célebre en les curses de primers de segle.)

I Citroën entrà a dirigir la fàbrica dels autos Mors, quan ja era un mal negoci. Amb tot, Citroën exposava als seus col·laboradors uns projectes audaciosos, vastíssims, que el feien passar per somiatruites; però les seves idees no podien trobar encara un camp prou vast.

Fou la guerra, aquella època de necessitats illimitades i de colossalisme, el que havia de permetre l'expansió del geni de Citroën, un geni no pas, pròpiament parlant, d'alumne de la Politècnica, sinó d'organitzador, de productor, de venedor. Perquè Citroën no era capaç d'inventar res, però sí de fabricar-ho i vendre-ho tot. Quan Albert Thomas o Louis Loucheur pregunten a aquell tinent d'artilleria quants obusos de 75 es veu amb cor de fer fabricar cada dia, Citroën respon: «Tants com vulgueu», i no deia cap mentida. S'ho creia, perquè sempre creia coses que eren increïbles als altres, i, el que és millor, les realitzava.

Per fi, s'acabà aquella follia de la guerra; les fàbriqres de Javel, d'on sortien 55,000 obusos diaris, per què servirien? Citroën tornà al seu ofici d'abans de la guerra, constructor d'autos. Ara sí que trobava un terreny apropiat per a posar en pràctica les seves idees. Havia vist, anys abans, l'exemple americà, la producció en gran sèrie, el treball a la cadena. Es veia capaç de construir tants autos com Ford o la G. M. C. Però ell, com aquestes cases, no era capaç de fabricar clients sinó dintre certs límits. No hi fa res: dotat del geni de la propaganda, farà comprar autos a tothom; posseïdor del sentit de l'organització, crearà agències pertot, serveis parisencs de taxis nets i nous, estacions de servei, línies d'autobusos pels voltants de París i de les grans ciutats. Posarà l'auto a l'abast de tothom. Si el programa d'Enric IV era que tot francès pogués tirar gallina a l'olla cada diumenge, el de Citroën era que tothom pogués sortir en auto cada festa.

El 4 de juny de 1919 sortia de Javel el primer Citroën 5 CV. Després, en sortiren tants com volgué. El seu nom i la seva marca es veuen pertot, per les ciutats i les carreteres, a França i a l'estranger. Els seus autos, també. «Fins a les cunetes», diu ell, gens molestat de les bromes dels periòdics satírics, els cuplets dels *chansonniers* de Montmartre i de les revistes de music-hall.

Què més vol ell sinó que se'n parli? I, més fort que els americans, cada nit el seu nom esclata en lletres de trenta metres d'alçada de cap a cap de la Torre Eiffel i cada dia un aeroplà l'escriu en una aerografia gegantina sobre el cel de París.

Té idees cada dia, i sempre les creu excellents. Només G.-M. Haardt pot frenar una mica els seus entusiasmes. Però en aquest mateix Haardt troba Citroën el seu més valuós col·laborador per a tres grans empreses que han lligat, no és exageració, el nom del jueu holando-polono-francès a la història: La travessia del Sahara (1923-24), el Creuer Negre (1926) i el Creuer Groc (1931-33). L'home que ha obert el Sahara no vol que es torni a tancar, i projecta un servei regular de caravanes, installa hotels, estacions de proveïment, campaments. I quan ja ha despès uns quants milions monjoiant la ruta del desert, el govern deixa en suspens el projecte. Es diu que els beduïns es belluguen, somiant guanyar-se la vida amb regularitat atacant els autos-erugues, i l'Estat no pot garantir la seguretat de la línia.

Propaganda també, de la seva marca i de França, aquelles expedicions a Barcelona i a Londres, voltat de secretaris, periodistes, *girls* i maniquins de l'alta costura.

Propaganda també el joc a Deauville, amb guanys i pèrdues que es xifren per milions i propines de cotxes als crupiers.

—Sou boig—li diuen—. Els obrers us faran vaga. No pot ser treballar per un jornal de cinquanta francs diaris per a un amo que en una nit es juga deu milions a la ruleta.

Però creia que no era ell que jugava, sinó el seu negoci; les seves gestes a Deauville eren un element més de la fama que feia del seu nom, i per tant de la seva marca, la major celebritat de França, al costat de la qual quedaven petits el president de la República, Mistinguett i Chevalier. En realitat, però, jugava perquè li agradava, i tenia fama d'afortunat. Alumne encara de la Politècnica, no havia de jugar amb quatre daus contra els seus companys que jugaven amb cinc, tan insolent era la seva sort? En el seu negoci mateix, hi ha un gust del risc que revela el jugador fins al moll dels ossos.

Vingué la crisi. Aquest home, acostumat a pensar i realitzar en gran, no comprenia que la seva audàcia hagués de topar amb cap mena de límits. Serà la realitat que li n'imposarà, encara que ell vulgui saltar-los. Els seus ressorts morals no s'han afeblit, ni la seva confiança en ell mateix. Segueix veient-ho tot en gran, i ara fa dos anys arrasa les fàbriques de Javel per a reconstruir-les més grans, més ben utillades, més capaces de produir més cotxes en un mercat que s'ha enrarit. Les coses van pitjor cada vegada més, però ell, i només ell, té una fe illimitada. L'Estat, que no ha oblidat mai de cobrar-li els impostos, no el vol ajudar, però li ha donat la Legió d'Honor. I tothom sap el que aquest pròdig ha fet pel seu país, i que del manteniment de la seva indústria depenen directament els trenta mil obrers de Javel i, indirectament, tants i tants milers més. Però ara és l'hora de l'adversitat i ningú no vol recordar la frase d'un competidor seu, Louis Renault:

«Citroën ha galvanitzat la nostra indústria». I fins a tal pnut que si la construcció automòbil és una de les principals branques econòmiques de França, és degut a Citroën.

La casa ha de deposar el seu balanç i a darrers de desembre de l'any passat entra en liquidació judicial. Aquell home que guanyava cent milions per any ha de viure només amb un. Es la quasi indigència, doncs. El món està ple de desagraïts i ningú ja no té Citroën sinó per un pròdig foll, un somiatruites de gran classe, que les circumstàncies excepcionals de la immediata postguerra projectaren com un meteor a través del món.

Dotat d'una gran vitalitat, desconeixent la fatiga, ni s'adonava que estava malalt. Però quan topà amb les dificultats enormes de la seva empresa, quan es veié abandonat d'aquells poders públics amb els quals havia tractat almenys d'igual a igual, el càncer d'estómac pren una empenta que res no pot aturar. El 4 de maig entrava a la clínica, anemiat, caquèctic, pesant només trenta-vuit quilos, i hi moria dimecres de la setmana passada.

—

C.

Societat Espanyola de Carburs Metàl·lics

Correus: Apartat 190 — BARCELONA — Teleg.: "Carburos"
Mallorca, 232 — Telèfon 73013

CARBUR DE CALCI: Fàbriques a Berga (Barcelona) i Corcubion (Corunya) : : OXIGEN 99 % DE PURESA, Fàbriques a Barcelona, València i Còrdova : : ACETILEN DISSOLT, Fàbriques a Barcelona, Madrid, València i Còrdova : : FERRO MANGANES i FERRO SILICI : : SOCARRIMAT i SECAT de fils i peces de seda, cotó i altres teixits : : CALEFACCIO INDUSTRIAL de laboratoris i domèstica : : GENERADORS, BUFADORS, MANOMETRES, materials d'aportació per la SOLDADURA AUTOGENA

PRESSUPOSTOS, ESTUDIS, CONSULTES I ASSAIGS GRATIS

Mirant a fora

André Citroën

Un gran industrial, competidor de Citroën, que no sabia com guanyar el seu rival en el terreny del preu baix i de la producció en sèrie, rebia aquest consell d'uns amics:

—Ataqueu Citroën plantant-li cara. Ja veureu com no resistirà gaire temps.

—No sabeu el que us dieu. Com voleu heure-vos-les amb un home que escriu sobre la Torre Eiffel?

* * *

Quan l'Aero Club de França organitzà una recepció en honor de l'aviadora americana Ruth Elder, la primera dona que travessà l'Atlàntic en avió (1927), tot era presentar-li personalitats. L'aviadora saludava cada nova presentació amb un somriure estereotipat. Tot d'una, el mariscal Franchet d'Esperey agafà Citroën pel braç i el dugué davant l'aviadora, que exclamà:

—Ah!, vós sou M. Citroën! Doncs bé, M. Citroën... doncs bé... vive la France!

* * *

Fa tres anys, Citroën anà a visitar Ford. Després de dinar, els dos grans constructors visitaren la fàbrica. Ford, orgullós de la rapidesa de la seva producció, féu remarcar:

—Al cap de seixanta-cinc minuts de l'arribada de la primera peça, el cotxe surt de la fàbrica, acabat del tot.

Citroën, encara que no era de Marsella, va tenir una resposta digna de Marius:

—Admirable! A casa meva, al cap de seixanta-cinc minuts de l'arribada de la primera peça, ingressa un home a l'hospital: atropellat pel cotxe.

Petita causa i grans efectes

Abans de deixar el càrrec, John Simon declarà a la Cambra que, en els pressupostos de 1936, calia augmentar 70,000 lliures la consignació de l'exèrcit, 100,000 la de la marina i 38,000 la de l'aviació.

Per què? es preguntarà.

Perquè són les despeses diàries del manteniment de les forces de terra, mar i aire anglesos, i l'any que ve serà bissextil.

Historieta berlinesa

Un obrer es passeja pel Kurfürstendamm amb una criatureta a coll. Un company el troba i li diu:

—Per què, en comptes de cansar-te duent-lo a coll, no compres un cotxet per al teu menut?

—Estic parat i no puc gastar diners.

—Escolta. Jo treballo en una fàbrica de cotxets per a criatures. No puc treure'n un de sencer, perquè em tractarien de lladre i perdria la feina; però m'emportaré dues o tres peces cada dia i te les duré. Quan les tindràs totes, tu mateix ja sabràs muntar el cotxet.

Al cap d'uns quants dies, es tornen a trobar els dos companys, i l'un d'ells encara amb la criatura a coll i be.

—I el cotxet?—li pregunta l'altre—. Que no has sabut muntar-lo?

—Sí, però per més que provi, sempre em surt una metralladora.

Radiestèsia

Setmanes enrera, es va celebrar a París el IV Congrés de Radiestèsia, activitat que consisteix a ésser sensible a certes radiacions, com en són els saurins, descobridors de deus d'aigua o del que sigui, amb vareta o sense.

Un dels congressistes, el Dr. Papathanassiu, que malgrat l'aspecte greu del seu nom, representava Txecoslovàquia, va fer un discurs inintel·ligible, no sols per la deficiència del francès de l'orador, sinó també perquè ningú no comprengué un borrall de la seva teoria de les radiacions. En un moment en què no arribava a trobar una paraula, un espectador cridà:

—Agafeu la vostra vareta!

—Si aquí dins hi ha imbècils—cridà enfurismat el radiestèsic—, que facin el favor d'anar-se'n.

—Ja veieu que no se'n va ningú—respongué flemàticament el coronel Bel—. Només hi ha radiestesistes!

Tristan i la boxa

La derrota del campió del món, Max Baer, ha causat una certa sorpresa.

—Com us expliqueu la derrota del favorit?—es preguntava a Tristan Bernard, el qual, com és sabut, havia boxat per afició, amb les seves barbes i tot.

—Oh! sabeu, en boxa, fins en els pesos forts, *sovint hi ha* imponderables *que entren en joc...*

Querella original

Un habitant de París rep un dia una carta, la direcció de la qual és exactament la seva, però dirigida a «M. Hitler», mentre que ell es diu Hitter.

Considerant-se ofès, aquest Hitter que no vol ésser Hitler, es querella contra el seu corresponsal i demana danys i perjudicis per... difamació.

Què decidirà el tribunal?

L'humor de G. B. S.

Bernard Shaw ha arribat fa poc de Grècia i una senyora londinenca li pregunta:

—Totes les dones de Grècia tenen el nas grec?

—Es clar!—respon G. B. S.

—Per què és clar?—fa la dama, sorpresa.

Aleshores Shaw, ben seriosament:

—Que us podeu pensar, senyora, que les gregues es facin venir el nas de l'estranger?

L'ACTUALITAT INTERNACIONAL

Restauracions

Quan el modernisme musical — modernisme en aquella època — semblava que assolia proporcions alarmants, Giuseppe Verdi llançà el seu famós crit: *Torniamo all'antico!* Sembla que aquest crit desesperat sigui avui el lema de pobles que, després d'haver fet, quasi inesperadament, un pas endavant, sentin ganes de tornar enrera, de renunciar, si no totalment, almenys en bona part, al benefici de la llibertat i de la supressió de l'anomenat «dret divi» en favor de la voluntat popular.

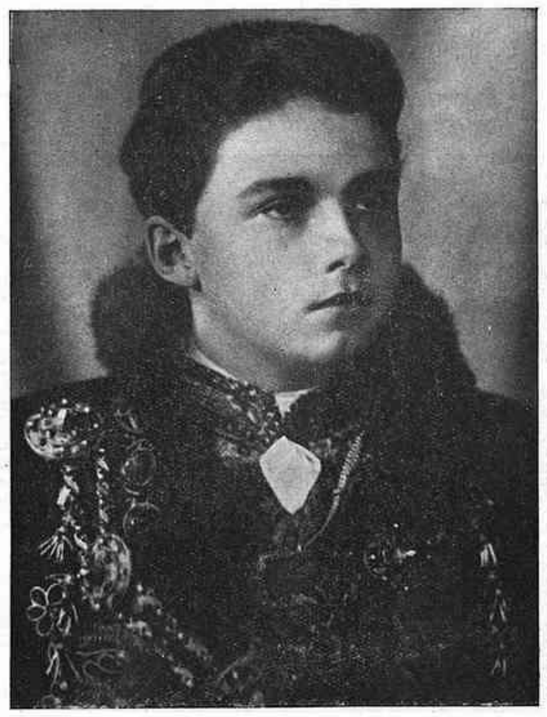

L'arxiduc Otto, pretendent d'Austria

El que ocorre a Austria i a Grècia és desconcertant de debò. Mentre gran nombre de pobles s'han decantat per la forma republicana de govern, de manera que pot dir-se el règim monàrquic només pot persistir com més semblant sigui al republicà, aquells dos països tenen ganes que els seus habitants, en comptes de ciutadans lliures, siguin súbdits d'un cap coronat qualsevol.

El cas d'Austria té més interès, des del punt de vista internacional, que el de Grècia.

Austria fou portada a la guerra, a la ruïna i a la misèria, per la monarquia i el militarisme. Convertida en un país petit, es transformà, per voluntat popular, en una federació republicana. Els primers anys transcorregueren relativament bé; però el clergat treballava per destruir allò que la democràcia havia creat. Homes de poca competència o de poc coratge polític no van saber deturar el mal en els seus començos. I així s'arribà al temps de la dictadura de Dollfuss, en què s'inicià el moviment a favor de la restauració monàrquica, per a passar a aquesta de Schuschnigg i Starhemberg.

Es diu que el príncep d'Austria seria el dictador federal. Ningú no s'esperava que, anul·lada la voluntat popular amb un cop de mà que no semblava possible que tingués lloc a Viena, es passés a la restauració amb un ritme accelerat. El mateix coronel Wolff, líder dels que havien restat fidels als Habsburgs — ens ho deia un dia —, no creia possible que el tron de Sant Esteve tornés a ésser ocupat un dia pròxim o llunyà.

Ja en els darrers temps del cancellerat de Dollfuss, tant a Londres com a Roma es començaren a fer gestions diplomàtiques per a obtenir el consentiment a la transformació de la república federal en regne. A París, la causa fou patrocinada de primer pel príncep Sixte de Borbó-Parma, i, mort ell, per familiars seus. Quant a Itàlia, la mateixa emperadriu, que en certs moments es recorda dels seus orígens italians, feia pressió sobre Mussolini i sobre Víctor Manuel III. Però una planxa de l'adolescent Otto, que parlà del Tirol en termes irredentistes, va comprometre-ho tot. Semblava, almenys pel moment, que ja no s'havia de parlar més de restauració austríaca.

Però vetaquí que, tot d'una, el govern de la pobríssima Austria, on hi ha milers de persones que no poden menjar per la gana que tenen, promulga una llei per a tornar els béns a la família imperial, els quals pugen a dos mil milions de xilings austríacs, i s'aboleix la prohibició de residir en territori austríac que pesava sobre tots els hereus de Francesc Josep.

Tothom ha vist en aquesta llei el preludi de la restauració, cosa que no ha estat gens ben rebuda. Tota la premsa europea ha deplorat l'actitud del govern de Viena, i els més benèvols han qualificat de mal triat el moment per a promulgar tal llei, encara que, estrictament parlant, caigui dintre els límits de la política interior del país.

Starhemberg no ha tingut espera per anar a Roma a demanar l'ajut de Mussolini. Però quin ajut invoca el cap de la Heimwehr? Es diu que un ajut en favor de la restauració i de la seva elevació a dictador. La veritat és probablement que Starhemberg, fautor de la restauració, almenys a fi de no alienar-se les simpaties dels tradicionalistes, voldria abans ésser el cap suprem i únic de la nació.

* * *

Mentrestant, ha passat el que havia de passar. En previsió que el príncep Otto pugi al tron de Sant Esteve, la Petita Entesa ha refermat la seva decisió d'impedir-ho baldament sigui per mitjà de la força. «Restauració significa guerra», han dit alhora Praga, Belgrad i Sofia.

França, que és solidària amb la Petita Entesa, no pot sinó oposar-se decididament a la tornada dels Habsburg al tron, i mentre s'espera què hi dirà Anglaterra, no creiem arriscat d'afirmar que Itàlia fa seva, avui, la tesi francesa, tant perquè els interessos del país serien lesionats per l'Anschluss igualment que per la restauració, com perquè avui dia a Roma no es fa una política que estigui en contradicció amb la de París. D'altra banda, cal tenir en compte la secular aversió existent entre les dinasties savoiana i habsburguesa, així com el record, ben viu encara, de la dominació austríaca sobre el Lombardo-Vèneto, que es distingí per l'afició a fer funcionar la forca. A més a més, aquestes maniobres vieneses han causat disgust a Roma perquè retarden i dificulten l'arranjament de la qüestió danubiana, en la qual Itàlia està tan interessada.

La restauració significaria també una violació del tractat de pau, però a hores d'ara després dels darrers esdeveniments, ja no ve d'una, és el cas de dir-ho.

En tot això, quina part hi pren el poble austríac? Creiem que per tal de poder-se alliberar de l'actual dictadura i conjurar el perill de l'Anschluss, així com per tal de sostraure's de la influència italiana, la majoria d'austríacs deuen ésser, actualment, partidaris de la restauració, mal que només sigui a fi de recuperar la llibertat de primer i després reinstaurar el règim republicà.

Però això darrer és bon tros aventurat. El cert és que els austríacs s'havien donat un règim democràtic i liberal, sinó que no han sabut defensar-lo amb tots els mitjans i se l'han deixat perdre.

* * *

Així com la restauració, pel que fa a Austria, és una qüestió que transcendeix a l'exterior i per això preocupa les cancelleries, car pot ésser un cau de raons internacionals, pel que fa a Grècia és un fet que només afecta la política interior del país.

No cal anar massa lluny per a recordar el que ha costat a Grècia la monarquia; basta recordar la desfeta en la seva guerra amb Turquia, volguda pel rei Jordi, en la restauració del qual tant haurà treballat Tsaldaris, i que destruí l'obra de la gran Grècia que Venizelos duia a terme oposant-se a la política del rei Constantí.

Hi ha pobles inconstants, que senten un gran gust per les variacions polítiques. Grècia és un d'aquests. Pel que sembla, la majoria del poble espera amb gran alegria la tornada del rei, el paper del qual, però, ha baixat un xic de resultes de la sentència de divorci pronunciada pel tribunal de Bucarest a instància de l'ex-reina Isabel.

Un rei sense reina no és un espectacle prou decoratiu. Si en el cas del rei Carol de Romania s'ha tirat al dret, encara que s'ha ajornat *sine die* la coronació, no sembla que pugui passar igual amb els grecs, tan amants de la coreografia. Es clar que, tractant-se d'ocupar un tron, podrà trobar dona sense gaires dificultats.

S'acosta el plebiscit que donarà forma als desigs dels grecs, el qual ha estat hàbilment preparat pel cap del govern nomenat pel president de la República.

Seria curiós saber per quants anys els grecs conservaran llur fe en la monarquia. Però en aquesta qüestió sí que totes les previsions són humanament impossibles!

TIGGIS

¡NERVIOSOS!

Prou de patir inútilment, gràcies a les acreditades

GRAGEES POTENCIALS DEL DR. SOIVRÉ

que combaten d'una manera còmoda, ràpida i eficaç la **Neurastènia**, Impotencia (en totes les seves manifestacions), mal de cap, cansament mental, perdua de memòria, vertigens, fadiga corporal, tremolors, dispèpsia nerviosa, palpitacions, histerisme i trastorns nerviosos en general de les dones i tots els trastorns orgànics que tinguin per causa o origen esgotament nerviós.

Les **Gragees potencials del Dr. Soivré**, més que un medicament són un element essencial del cervell, medul·la i tot el sistema nerviós, regenerant el vigor sexual propi de l'edat, conservant la salut i prolongant la vida; indicades especialment als esgotats en la seva joventut per tota mena d'excessos, als que verifiquen treballs excessius, tant físics com morals o intel·lectuals, esportistes, homes de ciències, financiers, artistes, comerciants, industrials, pensadors, etc., aconseguint sempre, amb les Gragees potencials del Dr. Soivré, tots els esforços o exercicis fàcilment i dispensant l'organisme per repondre'ls sovint i amb el màxim resultat, arribant a l'extrema vellesa i sense violentar l'organisme amb energies pròpies de la joventut.

Basta pendre un flascó per convèncer-se'n

Venda a 6'60 ptes. flascó, en totes les principals farmàcies d'Espanya, Portugal i Amèrica

NOTA.—*Dirigint-se i remetent 0'25 pts. en segells de correu per al franqueig a Oficines* Laboratorio Sòkatorg, carrer del Ter, 16, Barcelona, *rebran gratis un llibre explicatiu sobre l'origen, desenvolupament i tractament d'aquestes malalties*

(c) Ministerio de Cultura 2006

EL CINEMA

L'ACTUALITAT CINEMATOGRAFICA

Programes d'estiu

Aquesta temporada a Barcelona hem arribat a comptar amb deu cinemes d'estrena. Programes renovats cada setmana. Si tenim present que alguns d'aquests programes eren dobles, això ha fet un promedi de quinze estrenes setmanals. Així i tot, sembla que aquest promedi no ha estat suficient per a buidar els stocks formidables de pellícules que les cases distribuïdores havien acumulat. Hi ha encara films per estrenar i els dos locals — Capitol i Coliseum — que sembla que han decidit estrenar tot l'estiu, no s'hauran de desdir de tal propòsit per manca de material; en tot cas serà per manca de públic.

«Un audaç aventurer»

La veritat és que, àdhuc suposant que la calor no ho aconsellés, el parèntesi de l'estiu sembla que també s'imposaria. Efectivament, en arribar aquest temps, després de nou mesos d'anar al cinema dues, tres, quan no més vegades per setmana, hom arriba com si diguéssim a un estat de saturació que significa una indisposició per a tot el que poden oferir-li. No és precisament una fatiga; és més aviat, com diem, una saturació. Es el que us passa quan sentiu moltes vegades una mateixa composició que adoreu. Aquesta composició sembla perdre la seva virtut excitant. Així el cinema. Es tan vertiginosa la seva carrera, tan abundants els seus fruits, que no podeu pair-los. Us feu un empatx i, independentment dels continguts dels films, més o menys encertats, la forma cinematogràfica, en arribar el juliol, sembla incapaç — llevat d'obres importants de debò — d'excitar la vostra receptivitat.

El públic que ha vist una quantitat respectable de films de cada un dels gèneres avui dominants, es troba no solament saturat, sinó que també, com a conseqüència, exigent; i com sigui que els programes d'estiu acostumen a ésser baixos de forma, el resultat és fàcil de preveure. Tan fàcil, que la majoria dels cinemes opten per les represes.

No és mala decisió. Som amics del confort i el cinema té necessitat del seu. Ara bé: és ben inconfortable que quan us ha passat per alt un film, o bé quan teniu ganes de reveure'n un que us ha plagut prou, per això i molt més, us hàgiu d'entaforar en locals on no solament el confort material, sinó també les condicions de projecció, són netament inferiors. Això quan no caieu de ple a les brases, volem dir als dobles que infesten la majoria dels locals de reestrenes.

Revaloritzar les represes és donar al cinema la categoria que té, categoria que vol que un bon film no s'exhaureixi ni de bon tros en una sola projecció.

* * *

Ho hem dit altres vegades. Tenim una debilitat pels films policíacs, davant dels quals estem disposats a carregar-nos de bona fe i a fer concessions especials en el terreny del convencional i de la ingenuïtat. Per cert que la nostra ingenuïtat l'hem posada a dures proves; però no acabem d'escarmentar, tan forta és la suggestió del film policíac. Sembla talment que el gènere demanava el cinema com el seu mitjà més adequat d'exposició, i així veieu com a confirmació del que venim dient, el rendiment extraordinari que hom obté d'assumptes que en principi haurien semblat inservibles. Els productors abusen d'aquest rendiment tan desproporcionat.

Ara tenim al Coliseum un film d'aquest gènere: *Un audaç aventurer*. Ni el tema és del tot inservible, ni el rendiment que n'ha tret Ruy del Ruth, el director, és precisament excepcional. No és ni cap a baix, ni cap a dalt, doncs, un exemple extrem. Es un terme mitjà. Per això hom ha comptat amb Ronald Colman. Es, en el cas present, quasi tot.

Ronald Colman, indiscutiblement una de les figures més brillants del cinema americà, interpreta a meravella el paper de Bulldog Drummond, un collaborador amateur de Scotland Yard, com si diguéssim un tipus a la manera de Sherlock Holmes. Tota la intriga que ha de desxifrar és a l'entorn del carregament d'un vaixell que prové de Port-Said i es troba ancorat al port de Londres. Durant la travessia s'ha registrat un cas de còlera entre la tripulació. Naturalment, el coneixement d'aquest cas per part de les autoritats és suficient per impedir el desembarc i, encara més, per inutilitzar la mercaderia. Aquest cas està consignat en un radiograma. Les coses que fa el propietari de la mercaderia per apoderar-se del radiograma — redactat amb clau — a fi de poder-lo destruir i les altres coses que fa Bulldog Drummond per apoderar-se del radiograma i poder-lo llegir, és l'assumpte del film... d'un film que fa riure, i això és la seva única qualitat. Ho diem sincerament. El bonic, el que manifesta el tacte del realitzador, és el to amablement enjogassat i irònic amb què el film està portat.

Aquest film, realitzat amb un to seriós, explotant amb insistència les seves possibilitats de misteri i crueltat, hauria estat un film francament dolent. Ara és una pellícula divertida, avalada pel prestigi d'un Ronald Colman i per la presència d'una noia tan enlluernadora com Lorette Young.

I ja que les estrenes no són gaire temptadores, mirem les represes; potser us convinguin més. No us oblideu dels grans títols. Heus ací uns quants noms que us recomanem amb insistència:

Furs humans, El Raval, Succei una nit, Les quatre germanetes, Una dona per a dos, Homes de demà, Casa internacional i tots els films de W. C. Fields, *Mascarade, Dama per un dia, Imitació de la vida, Les verges de Wimpole Street, El sopar dels acusats.* Són títols que si no estan avui al cartell d'algun cinema, hi estaran possiblement aviat. Vigileu.

Tanmateix el millor serà que com cada any fem una *llista de títols* amb pretensions de fer-la tan completa com sigui possible. Creiem que val la pena. Ho farem sens falta.

JOSEP PALAU

SI ÉS ELÈCTRIC
I PER AL VOSTRE AUTOMÒBIL
ho trobareu en les millors condicions de preu i qualitat, al
GARATGE ELÈCTRIC
CARRER MOIÀ, 6 i 8 - (Aribau i Diagonal)

ACTUALIDADES
RAMBLA de CATALUÑA 37 - Tel. 11701
AVUI
REPRESA
de l'inoblidable documental Fox en espanyol
"Los últimos 20 años"
Retalls inèdits dels arxius dels països bel·ligerants
El major èxit documental de la temporada
Noticiari Fox Mundial
EL CONGRÉS EUCARÍSTIC A PRAGA
LES "MISSES" A PARÍS
IMPRESSIONANT INCENDI A L'ESTACIÓ D'ATOCHA
i molts d'altres

PUBLI-CINEMA
Passeig de Gràcia, 57. - Telèfon 79681
Sessió contínua de 3 tarda a 1 matinada
SEIENT: UNA PESETA
CURIOSITATS MUNDIALS
Interessants reportatges U. F. A. exclusiu
ALADINO
Dibuix en colors d'Ufilms
NOTICIARIS D'ACTUALITAT MUNDIAL segons visió PARAMOUNT i ECLAIR JOURNAL; exclusiu.
LA VOLTA CICLISTA A FRANÇA
La primera etapa París-Lille
La conquesta del Mont Kamet
Una meravellosa gesta d'alpinisme

PANORAMA

El film en relleu

El 15 de febrer, Louis Lumière, que quaranta anys enrera inventà el cinema, presentà a l'Acadèmia de Ciències de París la seva nova invenció, el cinema en relleu. L'esdeveniment, malgrat el caràcter purament científic de la seva presentació, no passà per alt; tots els diaris de tot el món en parlaren i Lumière rebé proposicions de capitalistes disposats a una explotació industrial en gran escala de l'invent. Lumière es retirà al seu laboratori de Neuilly i seguí treballant en el perfeccionament de la seva invenció. Aquest home, que no deu estar desproveït del sentit de l'humor, ha fet servir com a demostració del cinema en relleu la mateixa escena amb què presentà, quaranta anys enrera, el cinema de dues dimensions al Grand Café: l'arribada d'un tren a l'estació de La Ciotat.

El mes de novembre vinent, en ocasió del jubileu de Louis Lumière, sota el patronatge oficial, a l'Opera i a la Sorbona seran projectats dos grans films en relleu, un de 1,200 metres i un altre de 2,800, el postor en escena dels quals ha estat Pierre de Cuvier, descendent del gran naturalista.

La moda i el film en colors

Aquesta novetat, de la qual parlàvem la setmana passada, tindrà, si hem de creure els sastres americans, una influència notable sobre la moda masculina. Diuen que al cap d'uns quants mesos de films en colors, es llançaran creacions de vestits d'home de colors vius, armilles llmapants, etc.

Precaució

Els Marx Brothers han començat, després de setmanes de vacillacions i discussions, llur nou film *«Soirée» a l'Opera.*

A la porta de l'estudi hi ha un guardià inflexible.

—Secret absolut — es diu —, els Marx no volen que comencin a córrer els nous *gags* del film.

Però Stuart Erwin afirma que no és aquesta la raó de la vigilància:

—No es tracta de privar l'entrada als importuns, sinó d'evitar que els Marx s'escapin...

L'edat de Mae West

L'opulenta Lady Lou està indignada: «Desmento categòricament la història que es conta de mi», ha declarat. Quina és aquesta història?

Sembla que en altre temps Mae West va tenir per manàger un actor de Los Angeles, el qual assegura que la *vedette* tenia almenys setze anys en 1909. Dos anys més tard, ballà al Folies-Bergère de París. Després, es va casar a Milwaukee, exactament el dia 11 de febrer de 1911, o sigui quan tenia divuit anys, amb un ciutadà anomenat Frank Wallace, del qual es divorcià en 1916. Així, Mae West, que diu tenir trenta-quatre anys, en tindria quaranta-dos.

Aquest Frank Wallace existeix i és el que ha donat publicitat a aquesta història. Es més: amb una mentalitat cent per cent nordamericana, ha refusat un empleu que li oferien, considerant-lo migrat, ja que amb el rebombori armat amb aquesta història s'ha fet un nom i val la pena de fer-se pagar millor.

En la graciosa fotografia, feta a Minneapolis en 1911, que acompanya aquestes ratlles, apareixen Mr. i Mrs. Frank Wallace (*née* Mae West) i un germà d'aquesta (el de l'esquerra).

Mae West, a la qual els departaments de propaganda han fet fama de dona d'*esprit*, no hauria d'amoinar-se per aquesta diferència de vuit anys que li atribueix el que es diu ex-marit seu. Al contrari, hauria de dir que en té cinquanta o més, i que ha descobert el secret de la joventut eterna.

COLISEUM
un actor excepcional
Ronald COLMAN
EN
UN AVENTURERO AUDAZ
CON
LORETTA YOUNG
WARNER OLAND
Es un film també excepcional dels Artistes Associats
Sense reestrena fins Octubre

CINEMA AMATEUR

Films japonesos

Dilluns de la setmana passada, després de portar a terme un pla d'investigació de caire gairebé policíac, fou possible donar a conèixer en un cinema de la nostra ciutat la selecció de films amateurs tramesos pel Japó al IV Concurs Internacional del Millor Film d'Amateur 1935, i que per entrebancs inexplicables ocorreguts a la duana no pogueren pendre part en aquesta important competició recentment celebrada.

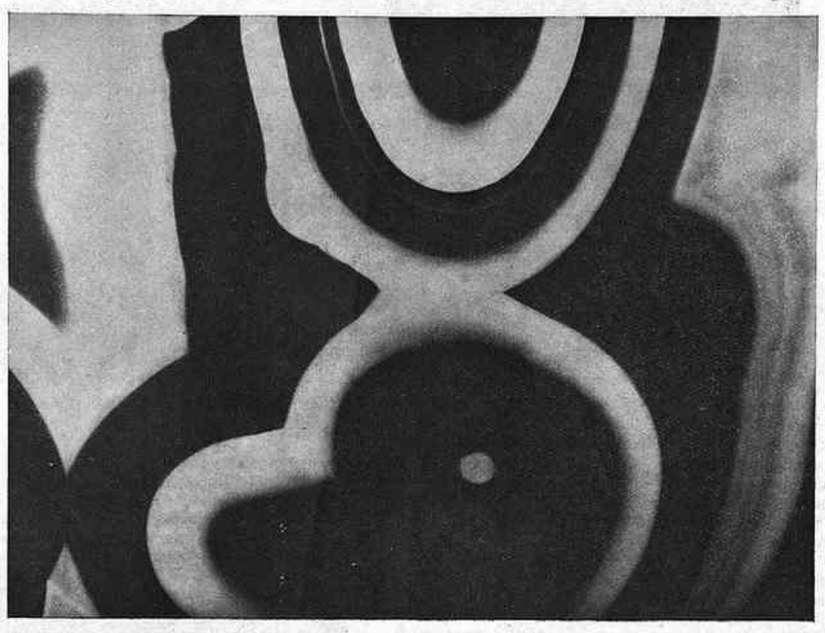

A la manera d'Ogino

Els japonesos, en la pràctica del cinema amateur, són considerats com els més preparats, i això, unit al seu talent cinematogràfic i al racial sentit que posseeixen de la meticulositat i la recerca, els converteixen en els adversaris més temibles que hom pot oposar a una potència estrangera qualsevol, per més especialitzada que sigui.

Una de les remarques que més aviat foren acusades pel públic en aquesta sessió de cinema amateur japonès, fou la independència i amplitud — en el sentit de diversitat del mot — que predominava en la construcció i elecció dels temes. Tot el cinema amateur que es roda a Europa, mica més mica menys, porta el mateix clavell al trau i es ressent de les mateixes falles i — per més que s'hi resisteixi — l'obra dels grans directors professionals del cinema l'emmiralla. No pot pas dir-se el mateix — afortunadament — dels cineistes japonesos. El film de Shigeji Ogino: *Rhytm*, per exemple, que ens fou ofert en aquesta sessió, va semblar-nos una obra perfecta en el sentit de cinema lliure o fins si voleu anàrquic. Es tractava d'una accelerada exposició de les més fantasioses irisacions aquàtiques copsades per un objectiu àgil i enemic de divagacions gratuites. El disc que sincronitzava aquesta bobina, era una altra petita meravella.

Propagate, del mateix autor, representava una incursió igualment reeixida, si bé no pretenia suggerir-nos unes imatges tan atrevides — cinematogràficament parlant —, ni de tan lliure interpretació.

La segona part s'inicià amb *Expression*, un film de colors en 9'5 mm., en el qual la mobilitat de diverses figures geomètriques en transformació i fusió constant, desvetllà en el públic aquella admiració a què sempre s'han fet creditors els japonesos per llur infatigable tenacitat.

En el gènere documental, aquests cineistes també compten amb notabilíssims especialistes. *Bird's life in Japan*, de Koji Tukamoto, és un film d'una nitidesa fotogràfica comparable als millors documentals de la Ufa. Ens ofereix una visió dels llacs del Japó amb les aus que hi pasturen; ens presenta els nius; ens permet assaborir l'aire confiat dels grans ocells ensenyorits de les boscúries. I, encara, tot això expressat cinematogràficament d'una manera elegant i que no esdevé mai ni fosca ni amarada de pedanteria.

La resta del programa (*The falling dusc, Sorrowful autumn, Fishing village, Mes enfants, Cross* i *Bad Dream*) es féu notar per la seva unitat i per aquell do — tan descuidat en els nostres medis cineístics — de no incórrer mai en un metratge excessivament llarg.

Convindria que els cineistes amateurs de tot el món admiressin sincerament l'obra interessantíssima i responsable que porten a terme els cineistes japonesos. I no dic pas això amb ànim de despersonalitzar ningú, perquè, per a suposar semblant cosa, caldria que abans existís la personalitat. I tanmateix...

MANUEL AMAT

NOTICIES CURTES

G. B. Shaw—abans adversari del cinema, ara convertit per Elisabeth Bergner—ha escrit un escenari de *Santa Joana*. Però cap casa no li ha comprat encara, car l'autor en demana cinquanta mil lliures.

— La ciutat de Gènova ha avançat quatre milions de lires per a la realització d'un *Cristòfor Colom* en tres versions: italiana, anglesa (amb Fredric March de protagonista) i espanyola. Hom vol que estigui llest pel 12 d'octubre, aniversari del descobriment d'Amèrica.

— *Quand la vie était belle*! Amb aquest títol es tracta, naturalment, d'un film de 1900. En el seu repartiment hi ha: Michel Simon, Paulette Dubost i Pierre Brasseur.

— Ja ho sabeu que Gloria Stuart, la protagonista de *L'Home invisible*, havia estat periodista? Actualment, a més a més d'estrella, col·lecciona llibres sobre l'èxode cap a l'Oest i la vida dels *pioneers*.

— Els francesos, engrescats amb el *Normandie*, han fet un documental, que ja s'ha estrenat a París, sobre la construcció de l'enorme paquebot.

— *La Vie parisienne*, treta d'Offenbach, tindrà per *vedette* masculina Max Dearly i Conchita Montenegro per *vedette* femenina.

El film de dibuixos animats és, cada dia més, en favor a tot arreu i tots els països volen produir-ne. — Una escena del film rus «Mursilka (figura popular dels llibres per a infants) a l'Africa», de Guezki i Gorbach.

CREUER A LES ILLES CANARIES
patrocinat per la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. Conferències a bord sobre temes de viatge. Biblioteca a bord. Temperatures mèdies: 17'8 i 23'9.
ITINERARI A: Sortida 3 d'agost. Tornada 14 agost. — ITINERARI B: Sortida 3 d'agost. Tornada 21 agost.
Detalls sobre organització cultural: Secretaria de la Facultat de Filosofia i Lletres, 11 a 13 matí.
Subscripcions a:
VIATGES MARSANS, S. A.
Rambla Canaletes, 2 i 4

(c) Ministerio de Cultura 2006

EL TEATRE

HOMES I COSES DEL TEATRE CATALÀ

La subvenció té la seva història

En exposar el criteri de la Generalitat referent a la manera de fomentar el teatre català, ve a dir el conseller de Cultura que la protecció financera sollicitada per una part de la Premsa implica una novetat; que cap dels grans autors dramàtics morts i vius necessitaven del suport econòmic oficial per a aixecar el nivell de l'escena catalana. Entenent que una cosa és l'opinió, respectabilíssima, que el senyor Duran i Ventosa pugui tenir sobre l'assumpte, i una altra el fet històric, que no val a tergiversar, he format l'instructa que es veurà, encaminada a situar els lectors que s'interessen per les coses del teatre, ensems que a demostrar al senyor Duran i Ventosa que si no assolí la subvenció eficàcia pràctica fins als nostres dies no fou perquè els grans autors als quals alludeix no maldessin per a obtenir-la.

Penso, i no crec equivocar-me, que es començà de parlar de la conveniència d'ajudar pecuniàriament el teatre català l'any 1880. Que fou i tot Eduard Vidal Valenciano el primer a manifestar-se públicament en tal sentit. L'any 1880, transcorreguts tot just tres lustres de la instauració de l'escena vernacla, donà Vidal Valenciano al local del Fomento de la Producción Española una conferència sobre el tema: *Influencia del Teatro en las Artes*. En acabar el discurs, reclamà Vidal la protecció de les corporacions oficials per a l'art dramàtic de Catalunya. Cal afegir, en honor de Vidal, que esmerç, en la iniciativa d'aconseguir per al teatre un auxili de caràcter econòmic, energies quantioses. Que essent diputat provincial—ho fou un reguitzell d'anys—, maldà aferrissadament per a obtenir que el Municipi i la Diputació prestessin al teatre un ajut que estimava indispensable. Inútil dir que els seus esforços no reeixiren el més mínim.

Pel temps que Vidal deixà sentir la seva veu començà de córrer la brama que els administradors de l'Hospital aspiraven a desfer-se del Principal. L'esdeveniment, del qual, per bé que amb intermitències, seguí parlant-se fins a l'hora de la crema de l'edifici, havia d'ésser vinculat amb altres demandes de subvenció que temps a venir es produirien; demandes que, indirectament, sense proposar-s'ho, havien d'obstaculitzar els que creuen que allò que primerament interessa és procurar al teatre català, no pas un socors momentani i fugisser, sinó

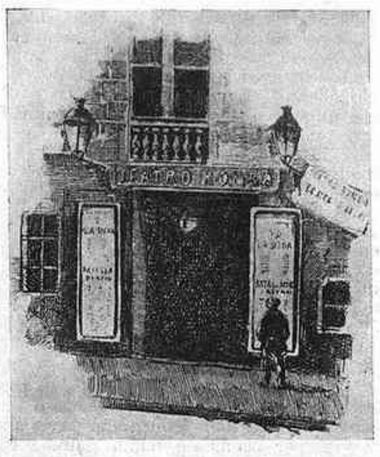

L'entrada del Teatre Romea

un estatge amb totes les de la llei; amb la Casa, els honors i les prerrogatives adients a la condició de l'estadant.

Un regidor, Josep M. Rufart, volgué, als inicis del 1892, fondre en una l'aspiració dels administradors de l'Hospital i dels que clamaven protecció per a l'escena íncola. A tal fi presentà a la Comissió consistorial de Governació un projecte d'arrendament o municipalització del Principal. En els plans de Rufart, que no especifico per a abreujar, entrava l'establiment d'unes càtedres de declamació catalana i la realització de temporades en idioma vernacle. La iniciativa tingué la virtut de complicar el problema, que, com era de preveure, no passà de la Comissió. Ambdues tendències, la de la cooperació crematística i la de donar a la institució un estatge permanent, comptaren d'aquesta feta amb defensors acèrrims.

A l'estiu del 1894 tornà a parlar-se, primer, de la possibilitat que l'Ajuntament subvencionés les representacions de teatre català, i gairebé al mateix temps, de l'establiment d'una escena catalana en un teatre fix, semioficial. En 1895, arran del traspàs de Frederic Soler, es digué altre cop que l'organització del teatre català oficial era joc de poques taules. Entre els promotors de la idea es comptava ara Valentí Almirall. L'adhesió corporativa a l'art dramàtic seguia fluctuant en un mar d'indecisions i sospesaments. En desembre de 1896 sortí en un full dit *Lo Regionalista* un article signat Josep M. Llaberia, en el qual es propugnava la creació d'un Conservatori, únic mitjà, en concepte de l'autor, d'emplenar els llocs deixats pels qui havien estat grans intèrprets del teatre català.

Vidal Valenciano, Roca i Roca i Guimerà visitaren, en gener del 1897, l'alcalde accidental, Didac de la Llave, per tal d'interessar el Cos municipal en el destí del teatre català. Els tres autors esmentats parlaren a l'alcalde de la inòpia en què romania l'escena pairal; de la desviació del públic i de l'esperit excessivament mercantil de les empreses; d'allò que a profit del teatre acostumen de fer els municipis d'altres capitals, etc., etc. Com tot temps ha estat de llei, palesà l'alcalde als comissionats el desig que el teatre de Catalunya es guarís de les nafres que el corsecaven. Vidal Valenciano, Roca i Roca i Guimerà ampliaren la visita als regidors que componien la Comissió de Governació, als quals pregaren de recolzar la bona disposició reflectida per l'alcalde. La gestió ressuscità el projecte de Rufart. Imperà el criteri que la idea de Rufart oferia el doble avantatge que era beneficiar l'Hospital i afavorir els autors i comediants. Satisfer, de passada, quants sense ésser una cosa ni altra sentíem pel teatre català un fervor i una simpatia particularíssims. L'Administració de l'Hospital, amb la qual es tractà per primera vegada, demanà per l'arrendament del teatre set mil duros anyals. L'Ajuntament sollicità una rebaixa. La cosa no anà més enllà del tant en vull, tant en dono. La premsa, no cal dir-ho, començà de ficar cullerada en l'assumpte. Manuel Marinello, per exemple, s'alçà des de *Lo Teatro Regional* a favor de la llibertat i la independència del teatre de la terra, sotmès al caprici i l'egoisme de les empreses. La complanta féu escola.

Al mes de setembre del mateix any 1897, en la cerimònia de collocació de la primera pedra del monument a Frederic Solér, llegí Conrad Roure un discurs a l'acabament del qual impetrà de l'Ajuntament que emparés el teatre català. Roure publicà encara el mes de gener del 1899, en *Lo Teatro Regional*, un article: *Pel nostre Teatro*, en el qual advocava per la protecció oficial al teatre català. Dintre el mateix any 1899, amb ocasió de desaparèixer el Líric, tornaren els partidaris de l'edifici a remoure el projecte de teatre. Arran d'aquesta exhumació romangueren ambdues tendències —la preconitzadora de l'auxili econòmic i la partidària de tenir edifici—adormides una colla d'anys. Fins que Lluís Duran i Ventosa, regidor, les desvetllà en 1907 amb una proposició demanant al Consistori la construcció d'un immoble destinat a teatre municipal. La proposició de Duran, aprovada en sessió del 8 de gener, aconseguí que posposés tothom la idea de la subvenció a l'orgull de tenir un edifici. De conformitat amb un extrem de la proposició, fou nomenada una comissió de regidors encarregats de tenir cura de l'assumpte, que finà de consumpció.

El setembre del 1911, Ignasi Iglésies, essent també regidor, interessà que prengués l'Ajuntament la iniciativa de la fundació d'un teatre català. Iglésies demanà en l'avinentesa un milió cinc-centes mil pessetes. La quantitat restà reduïda a trenta mil pessetes que s'esmerçaren en la temporada del Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans.

Pel gener del 1914 fou creada una entitat dita Associació Catalana d'Art Dramàtic. Amb la nova de la fundació arribà al públic la notícia que l'organisme tenia com a fi primordial promoure la construcció d'un teatre. El pla—no sé per què—es digué concebut a les envistes de l'Exposició d'Indústries Elèctriques, anunciada pel 1917. La conflagració que imposà l'ajornament del certamen trastornà el propòsit de l'Associació, que tot esperant que les circumstàncies canviessin, interessà del Cos municipal que acondicionés pel seu compte el Principal. Aquesta iniciativa de l'Associació Catalana d'Art Dramàtic sumà, en principi, el vot d'una altra entitat dita Foment del Teatre Català. Abans que l'Ajuntament es pronunciés en pro o en contra de la suggerència, desenterrà l'Associació Catalana d'Art Dramàtic el projecte titllat feia poc per ella mateixa d'inoportú. L'atzar clogué les gestions adreçades a l'obtenció del Principal. El pla de bastir un edifici s'allargassà, amb tot, fins el 1920. La roda final estrebà en un concurs d'avantprojectes de l'edifici que costà un futeral de pessetes. Pagats els plànols i maquetes, caigué l'assumpte en un oblit total. Fou aquest moment del qual parlo el de la màxima vibració assolida pels amics de construir un teatre. Xocà, veritablement, que l'Associació Catalana d'Art Dramàtic, dels bons intents de la qual no hi hagué per què dubtar, s'entestés a voler un edici artístic i monumental, amb salons folgats i espectaculars, amb façana als quatre vents, amb escenari apte per a tota mena de jocs de llum i de tramoia, en hores de completa atonia escènica; en moments que el teatre català no disposava, a Barcelona, d'un mal empostissat on manifestar-se públicament.

No es parlà més d'alçar teatre ni d'atorgar subvencions fins el 1932, en ésser cedides al Romea unes pessetes que invertí l'empresa en representar una romanalla francesa coneguda una munió d'anys ha en castellà. Darrerament, vingué la subvenció al Poliorama. Tot això sense parlar d'altres formes de protecció econòmica esbossades en distintes èpoques, com és ara la proposada el 1916 per Albert Bastardas, el qual demanà al Consell Permanent de la Mancomunitat la institució d'un premi en metàllic no inferior a 5,000 pessetes per a la millor obra dramàtica estrenada dintre d'un temps determinat.

Torno a dir que l'explicació que acabo de donar és com el promptuari d'una història tan extensa com entretinguda. Que amb el raonament dels fets, amb el detall de les incidències, podria escriure's un llibre. Vull creure, però, que basta l'apuntament per a donar al lector encuriosit per les coses del teatre una idea força aproximada de la trajectòria seguida pel projecte de subvenció.

Quedem, sobretot, que contràriament a allò que la nota del conseller de Cultura dóna a entendre, la demanda d'ajut financier al Poder públic compta al teatre català amb una tradició.

JOSEP ARTIS

Aspectes de la dansa espanyola

La dansa gitana és la flama interior que s'expansiona per mitjà d'un joc ritmat, fet d'uns quants moviments rudimentaris: uns talons rabiosos que colpeixen el sòl amb ferocitat; uns malucs que es trenquen, provocadors; uns braços i unes mans que teixeixen i desteixeixen davant el rostre tot de línies sinuoses; un cos embriagat que s'abandona amb mollície, que es desmaia i trontolla, i està a punt d'esfondrar-se, i que, de sobte, es redreça amb un vigor inesperat... La dansarina gitana gairebé no es mou del lloc ni s'eleva. Aquest vocabulari coreogràfic limitadíssim i fet de transicions brusques, de sobresalts que tenen molt del singlot, de convulsions espasmòdiques i de gestos sincopats, és incapaç de tancar dins uns límits exactes la passió, car en la dansa gitana, temperament brut més que art intelligent, l'instint s'imposa constantment al cervell. La dansa gitana, en resum, és ímpetu, explosió, volcà en erupció, incendi, feblement dominats. La dansa gitana no s'ensenya ni s'aprèn. La gitana ja porta el ball als braços en néixer.

La dansa teatral espanyola, en canvi, organitza aquesta tempesta d'ardors, ordena aquest balbuceig de l'instint, disciplina aquesta força de la natura. Els estilitza. Els plega a un estil. La dansa teatral espanyola no és altra cosa que la dansa clàssica occidental, el gran estil franco-italià, tenyida d'espanyolisme.

En 1830, aquest gènere conegué un esclat extraordinari. Els mestres de ballet madrilenys introduiren a Espanya l'escola de París i de Milà, la instal·laren al Real de Madrid, i enriquiren l'escriptura popular amb la màgia de l'*elevació*, l'amplària del *parcours* i la virtuositat enlluernadora dels *entrechats* i les *cabrioles* de la *bateria*. (Som als antípodes, doncs, de la dansarina gitana que, com hem dit, gairebé no es mou del lloc ni s'eleva.) En traduiren la terminologia i tot. L'*entrechat-quatre* francès esdevingué la *cuarta* espanola.

Aquests manlleus a França i a Itàlia no eren cap novetat. Tenien precedents. A la segona meitat del segle XVIII, en efecte, els madrilenys importaren el minuet ballat a Versalles, li injectaren elements del *fandango*, i crearen el *minué afandangado*. La producció musical de l'Espanya goyesca anava també plena d'influències de Sscarlatti.

Fou en 1830, encara, quan la dansa teatral espanyola travessà les fronteres. Figures gloriosos d'aquella època esdevingueren prestigis internacionals. La Petra Camara que va cantar Gautier, Lola de Valencia que uns versos de Baudelaire han immortalitzat, la Dolores Serral que va ensenyar la *cachucha* a Fanny Elssler...

Perquè va sacrificar el fons racial al preciosisme italià; perquè cal posar-se a estudiar-la des de molt menut; perquè calen molts anys d'aprenentatge per a assolir la difícil facilitat, la gràcia i l'*aisance*—«només el treball esborra l'empremta del treball», ha dit Whistler—; perquè no hi ha mestres que l'ensenyin—ací només en tenim un: el mestre Coronas—; perquè és massa difícil, en fi, la dansa teatral espanyola ha caigut temps ha en desuetud. Ja gairebé no es practica. Només la Boronat, l'Argentina i el nostre Magrinyà la cultiven. I quan aquests tres grans artistes hagin perdut les seves facultats—i tant de bo tardin molts anys a perdre-les—, haurien de preocupar-se que aquest gènere, que compta amb tants títols de noblesa, no es morís, tot i muntant escoles que el perpetuessin. A ells escau jugar un rol tan important.

V. Escudero i els gitanos de Granada

La dansa espanyola de varietats és un gènere híbrid, que ve després de la tumultuosa dansa gitana, i que precedeix l'estilitzada dansa teatral.

Pura degeneració, la dansa espanyola de varietats és un art inferior, que considera la dansa com un art aplicat, i la posa al servei d'una música i, sobretot, d'uns sentiments. La ballarina de varietats, en efecte, demana primer a una partitura que li desvetlli certes emocions, certs sentiments, certs desigs, que li provoqui un estat d'ànima, per a poder-lo expressar després per mitjà de la dansa, simple accessori. Però, es pot qualificar això de dansa? No, evidentment. Perquè, obligada a expressar estats d'ànima molt simples—l'amor, la tendresa, el despit, el desig—, procurats per la música, la dansa deixa d'ésser dansa per a convertir-se en pantomima ritmada. I perquè no és dansa tampoc aquell vocabulari standarditzat i elemental, pobríssim, que aquestes noies aprenen a les acadèmies i que alternen amb la pantomima: les voltes, el *rond de jambe*—el *rudisán* dels professors d'acadèmia analfabets—, el *destaque*, el passeig, el *zapateado* elemental i unes castanyoles més elementals encara.

Essent doncs el sentiment procurat per la música el punt de partida de la dansa espanyola de varietats, només poden acceptar-se les artistes dotades, capaces d'emocionar-se i de comunicar aquesta emoció a l'espectador. Però d'aquestes n'hi ha poques dins les varietats. Hi abunden les indotades. Les que s'han de limitar a exhibir els quatre passos primaris apresos a les acadèmies, amputats de tota palpitació vital. Es a dir, no res. I aquestes són les que veiem desfilar monòtonament damunt els escenaris dels cafès-concerts del Paral·lel.

En ocupar-se de dansa espanyola, doncs, cal tenir presents les característiques d'aquests tres estadis que hem intentat resumir.

No cal parlar d'una dansarina gitana amb un criteri teatral. I viceversa. Cal protestar quan dansarines tan profundament gitanes com la Miralles o la Santelmo envaeixen els terrenys de la dansa teatral, que només són permesos a artistes tan fortament preparats com l'Argentina, la Boronat i Joan Magrinyà. I viceversa, també. I no cal donar a una dansarina de varietats una importància desmesurada que no té.

Cal tenir present tot això si no volem ofegar-nos en un mar de confusions. Unes quantes idees fonamentals clares i una mica de sistematització no faran gens de nosa en aquests casos. Tot al contrari.

SEBASTIÀ GASCH

A RAIG FET

Barcelona, capital de província

Vaig assistir l'altre dia a un sopar d'homenatge al sastre de teatres Antoni Lòpez, propietari, director i ànima dels coneguts tallers de la casa Paquita.

Hi estava invitat com a periodista. Sense aquesta invitació, també hi hauria assistit, i molt a gust. Una sastreria teatral com la de casa Paquita fa honor a Barcelona.

Llàstima, sovint, dels figurinistes!

Domina encara en aquests, ací, per regla general, un preciosisme de vint-i-cinc anys enrera. No s'han adonat — o no poden adonar-se, molts d'ells — del que signifiquen al music-hall les aportacions d'un Paul Colin o d'un Vertès. No m'estranyaria que l'amic Antoni Lòpez guardés al despatx, com Max Weldy té la d'Erté al seu de París, la fotografia d'algun collaborador - dibuixant vestit faceciosament de gran dama.

Però, tornem al sopar.

Com és natural, hi hagué lectura d'adhesions, discursos i versos. I tot, tot, fou llegit o dit en castellà.

En aquell acte, i sóc ja allà on anava, es posava de manifest, d'aquesta forma, la servitud que Barcelona ve rendint a Madrid en matèria de revistes i varietats.

En un temps no massa llunyà, aquestes coses marxaven al revés. Els catalans portàvem Madrid a remolc.

Erem els amos. Per revistes, les nostres. Per atraccions de music-hall, Barcelona.

La nostra ciutat era, aleshores, la porta de l'estranger. Les primeres novetats, els darrers atreviments de París i Londres, repercutien tot seguit a Barcelona.

Andreé Turcy i Mayol cantaven ací llurs cançons mentre a Madrid els pianos de maneta tocaven un xotis.

Barcelona, en matèria de music-hall, era, com segueix essent-ho en molts altres ordres, una capital europea.

Ara, és una capital de província.

La més recent temporada de varietats ens ha ofert, com a números d'empenta, la caricatura d'una modista del carrer de Fuencarral, per Amalia de Isaura, i la doble relíquia d'*El Relicario* i de Raquel Meller.

La de revistes, ens ha donat *Hijas de mi alma* i *La sota de oros*.

Després d'això, avergonyeix mirar enrera.

No vull referir-me ja al bon gust, a la fantasia, a la riquesa, a la modernitat i al ritme dels espectacles de music-hall que els barcelonins aplaudíem abans. M'interessa molt més llur esperit.

De riquesa i de bon gust se'n troba també, per exemple, en alguns trossos, pocs, de les dues revistes madrilenyes esmentades. En *La sota de oros* hi ha, sobretot, una artista d'una alegria inesgotable i d'un atractiu irresistible, que és Laura Pinillos. Però esfereeix deturar-se a pensar la pobra mentalitat amb què aquesta mena d'espectacles estan concebuts, i indigna veure com una Pinillos ha de rebolcar-s'hi.

Ferran Bayés presentava les seves revistes del Principal Palace amb la dèria que Barcelona tingués un espectacle digne de la seva categoría de gran capital. En el fons, l'empenyia el seu orgull de català.

A Madrid, a En Bayés no li calia traslladar-s'hi per a res. «Què ens han d'ensenyar? Què hi hem d'apendre?», preguntava.

En canvi, tots els Calvos, Guirós i altres empresaris actuals de revistes i operetes, només saben agafar l'exprés de Madrid. Allí, als cafès del carrer d'Alcalà, els Alonsos els donen copets a l'esquena; els diaris els hi publiquen després un «se dice» tractant-los d'intelligents, i ja els teniu satisfets.

Un bon record de les revistes del Principal Palace: el matrimoni Jack Jackson

Provincianisme pur!

La segona part és més lamentable. L'arribada dels autors madrilenys de revistes a Barcelona, convençuts que vénen a estrenar el *Parsifal*, recorda, pel servilisme amb què se'ls obsequia i per la *coba* que ens prodiguen, l'època de les colònies.

Mentrestant, músics joves i plens de talent — Dotras Vila, Mestres, Godes, Quirós, etc. —, cada un dels quals val tant com tots els Guerreros plegats, han de lluitar desesperadament per viure, i escenògrafs com Francesc Fontanals i Pere Pruna han d'entretenir-se fent ninots.

Caminem com els crancs...

De *Cri-Cri* a *Las Leandras*, de *Bric-à-Brac* a *Las tentaciones*, de *Charivari* a *Los maridos de Lydia*. Aquest és el camí que hem fet.

No em plau gens parlar de patriotisme. Però, per una vegada, deixeu-me confessar que, en el meu enyorament de les revistes del Principal Palace, hi ha, potser, una raó patriòtica per damunt de totes.

JOAN TOMAS

FITO
CAMISER ESPECIALISTA
EXIT EN LA MIDA
JAUME I, 11
Telèfon 11655

La dona del faquir. — Dóna'm el coixí de les agulles.
El faquir. — On és?
—Hi seus a sobre.

(1935, París)

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES LLETRES

El Congrés d'Escriptors per a la Defensa de la Cultura

Del 21 al 25 de juliol al Palau de la Mutualitat, a París, tingué lloc el Congrés per a la defensa de la cultura, que va tenir la virtut de reunir destacadíssimes figures del pensament universal. Sota el comú denominador de defensa de la cultura, en el Congrés es va parlar dels grans temes de la nostra època: heretatge cultural, paper

Heinrich Mann

de l'escriptor en la societat, l'individu, humanisme, nació i cultura, els problemes de la creació i la dignitat del pensament.

Els informes sobre aquests temes apassionants foren encarregats a altes figures intellectuals. Gide, Malraux, Benda, Bloch, Barbusse, Nizan, Durtain, Guehénno, Chamson, Lenormand, entre els representants francesos; Forster, Huxley, Waldo Frank, Strachey, Michaël Gold, representants del pensament anglo-americà; Heinrich i Klaus Mann, Klaus, Glaeser, Toller, Döblin, Feuchtwanger, representants alemanys; Pasternak, Tikhnov, Tolstoi, Ehrenbourg, per la U. R. S. S.; pels escriptors hispànics, Valle-Inclán, Gabriel Alomar, Alvarez del Vayo, Rafael Alberti.

El resultat d'aquest Congrés ha estat la creació de l'Associació Internacional dels escriptors per a la defensa de la cultura, organisme presidit per Gide, Thomas Mann, Huxley, Shaw i Valle-Inclán, entre altres, la missió del qual serà facilitar les relacions culturals entre els pobles i defensar les obres i els escriptors perseguits pels governs de les nacions.

No cal dir ni fer ressaltar la importància que ha tingut aquest Congrés ni assenyalar els reports remarcables que s'hi han presentat. En realitat la premsa francesa, la que gira entorn dels organismes oficials, no ha tingut gaire interès a documentar el lector sobre les discussions del Congrés. Les revistes que n'han parlat ho han fet extractadament, és a dir que no es tenen avui prous elements de judici, encara, per comentar un Congrés en el qual la categoria dels participants imposa no ja la coneixença del text dels reports, sinó àdhuc el matís o l'oportunisme de les paraules.

De totes maneres, i malgrat que a França una gran part de la intellectualitat li ha fet el buit, el Congrés ha revestit caràcters d'esdeveniment perquè per primera vegada es podia contemplar un cos a cos d'intellectuals discutint temes que omplen, en l'actualitat, les pàgines dels òrgans del pensament de la nostra època. No es tractava d'exposar, amb més o menys brillantor, una tesi determinada; es tractava d'imposar-la, de fer-la victoriosa, contra l'adversari. Calia no solament una documentació apropiada, sinó el domini de les subtilitats de la dialèctica.

Deixant a part els legítims i comprensibles intents de convertir el Congrés en un acte de propaganda d'un partit, les discussions dels ponents poden polaritzar-se entorn dels temes: cultura occidental o realisme socialista. Julien Benda, l'admirable autor de tantes belles obres, plantejà el tema, des del primer moment, amb tota claredat. Pels qui coneixen les posicions doctrinals de l'autor de *La Trahison des Clercs*, el seu discurs sobre l'heretatge cultural resumeix l'evolució del seu pensament en aquests últims anys. Benda no és l'home d'abans, el defensor d'un platonisme impossible, esperit sense cos a la recerca del món d'avui. El seu pensament s'ha concretat, s'ha enfortit. Fort del seu idealisme, no per això deixa de tenir en compte les dures realitats actuals. Benda ens sembla el més alt exponent d'aquesta part de la intellectualitat que, sense abstenir-se de participar en les tasques del món, no vol subjectar el seu pensament, el seu idealisme, a les contingències d'un partit. Per a ell la cultura occidental creu en l'autonomia, en

Boris Pasternak

la transcendència de l'activitat intellectual amb relació amb l'activitat econòmica. El gran mèrit de Julien Benda, en aquest Congrés, és haver-li donat una direcció, haver indicat la ruta a seguir. Benda va demanar: la concepció comunista és una ruptura amb la concepció occidental o en representa la prolongació, l'ampliació? El propi Benda —com ja havia fet temps enrera en comentar un llibre de Paul Nizan—respon a la seva pregunta. Entre la concepció comunista i la concepció occidental hi ha diferència, no de grau, sinó d'essència. Per a Benda, ben entès, la identificació entre concepció occidental i concepció burgesa no és necessària ni defensable.

Contra la interpretació de la cultura per Benda podem recollir les paraules de l'escriptor soviètic T. Panferov. En el seu discurs sobre *El realisme socialista* diu: «El realisme socialista—és dit en l'estatut dels nostres escriptors—és el mètode essencial de la literatura i de l'art soviètics, de la crítica literària; exigeix de l'artista que doni una imatge conforme a la veritat, una imatge històrica concreta de la realitat en el seu desenrotllament revolucionari. Aquesta veritat i aquesta precisió en la representació de la realitat deuen aliar-se al problema del reforjament ideològic i de l'educació dels obrers en l'esperit del socialisme.»

Tinc la impressió que Panferov, almenys entre els simpatitzants francesos pel sovietisme, no va trobar gaire bona acollida. Entre els pro-comunistes francesos cada dia s'enforteix més la tendència a deixar de banda els dogmes crítics del marxisme. Fins ara s'exigia que la literatura burgesa —en un sol bloc—fos considerada com una vulgar «superestructura» del capitalisme, com un moble, o qualsevol institució estatal. Llegiu André Gide, o Guehénno. Per a ells el «realisme socialista» representa la continuació dels grans corrents populars que, en entrar i influir en la vida social, han fertilitzat l'art i la literatura. Entre Gide —que reconeix la bellesa dels clàssics francesos i plany els que hi són insensibles— i Panferov—que per jutjar una obra necessita consultar el catecisme socialista—hi ha un món de finesa, de tradició, de gust, de depuració, que no s'aprèn ni en llibres ni s'adquireix de qualsevol manera. Esperem la nova aristocràcia soviètica per convèncer-nos-en.

En la seva defensa del «realisme socialista» la majoria dels escriptors francesos han utilitzat llurs millors recursos de subtilesa. Gide ha pogut dir que «en una obra d'art durable, és a dir susceptible de satisfer apetències renovades, hi ha més i millor que simples respostes a les necessitats momentànies d'una classe de gent o d'una època», i encara: «no puc admetre que l'home deixi d'interessar-nos quan deixa de tenir fam, de sofrir o ésser oprimit».

Amb altres paraules: el discurs de Gide és una terrible diatriba contra «el pedagogisme literari soviètic», contra la insuportable exigència de treure lliçons, d'arribar a la massa, que repeteixen a cada paràgraf els propugnadors del «realisme socialista». I és evident—perquè ningú s'ofengui—que

Jean Guehénno

l'apreciació de Gide no té res a veure amb la construcció del metro de Moscú, ni amb la construcció del canal del Bàltic al Mar Blanc ni amb el sovietisme com a política conservadora després del fracàs del tsarisme i els grans ducs.

El Congrés és massa important i els reports massa plens d'idees perquè ens atrevim, tan sols, a començar-ne una exposició. Aldous Huxley llegí un report espiritualíssim sobre les relacions entre el públic i l'escriptor. Henri Barbusse parlà sobre *Nació i cultura* amb l'accent humaníssim amb què sap fer-ho l'autor de *Le Feu*. Barbusse es referí, episòdicament, a la literatura catalana, com a exponent d'una cultura que progressa per la seva sola força interna.

* * *

Voldríem fer un comentari—molt breu—a aquest Congrés en defensa de la Cultura. La tràgica fi de René Crevel gairebé ens hi invita. J. V. Foix ens deia, fa uns dies, que el suïcidi de Crevel—en vigílies del Congrés—era com una prova que ni l'activitat revolucionària, ni la plasmació d'un ideal, no podien satisfer l'angoixa espiritual d'un escriptor com Crevel. Potser sí. Però m'atreveixo a objectar que el Congrés marca—en certa manera—la fi de tota una època literària. Qualsevol observador que analitzi els corrents ideològics i literaris que prevalien fa deu anys, fa cinc anys tot just, s'adonarà que—sota la influència del gidisme—es refutava tota disciplina filosòfica, tota noció de servei, de solidaritat purament humana. En *L'Immoraliste* Gide deia: «Ce n'est pas tant des évenements que j'ai curiosité, que de moi-même». Divinització de l'individu, diletantisme refinat, fins a aquell «romanticisme de l'adolescència» que tan bé anava al dogma de la gratuïtat de la intelligència dels sobrerealistes.

Som lluny evidentment d'aquell temps en què «l'immoralista» afirmava: «Prefereixo fer actuar que actuar. Tinc por de comprometre'm en l'acció.» Heus ací que ha arribat l'hora de l'acció, funció d'uns principis i d'una veritat. Però Gide i els defensors del «realisme socialista» estan segurs de portar al món un missatge nou, una revelació d'un nou paradís? Mentre intentàvem descobrir l'originalitat de les concepcions culturals soviètiques, recordàvem les crítiques al positivisme de Comte, a la sociologia de Durkheim. Un crític deia: «La sociologia arriba a considerar-se com una ciència definitiva i intangible, intenta donar a les lleis un valor absolut. L'Estat vol imposar-se als individus com un fi en si, i s'accepten les lleis de l'anomenada «raó d'Estat».

Aquest Congrés—amb participació de Gide, amb la collaboració sobrerealista—representa en certa manera el *mea culpa* públic d'aquells defensors de l'acte gratuït. I potser no estem gaire lluny de poder collocar aquest Congrés sota la divergència que Nicolas Berdiaeff assenyalava en *Desti de la Cultura*: «Certs filòsofs russos o alemanys han comprès molt bé aquest aspecte social de la lluita entre la cultura, considerada com un desenvolupament ans que tot espiritual, i la civilització, que correspon a un progrés sobretat natural.»

FERMÍ VERGES

Llibres que han capgirat el món

El director de l'Institut d'Arts i Ciències de la Universitat de Columbia ha organitzat una enquesta mundial sobre els llibres que, des de 1885 ençà, han capgirat més l'opinió mundial. Després d'un laboriós escrutini dels vots emesos per gent instruïda de tots els països, s'ha establert aquesta llista:

Marx, *El Capital.*
Freud, *La Psicoanàlisi i els Somnis.*
Spengler, *La Decadència d'Occident.*
Einstein, *Sobre la teoria de la Relativitat especial i general.*
Thomas Mann, *La Muntanya màgica.*
Bohr, *Teoria dels Atoms.*
Planck, *Conferències sobre Termodinàmica.*
Jung, *Psicologia de l'Inconscient.*
Remarque, *Res de nou a l'Oest.*
Tolstoi, *La Sonata a Kreutzer.*
Ibsen, *Hedda Gabbler.*
Lenin, *L'Imperialisme.*
Trotzki, *Història de la Revolució Russa.*
Proust, *A la recerca del temps perdut.*
Joyce, *Ulisses.*
Shaw, *Home i Superhome.*
Butler, *El camí de tota carn.*
Wells, *Silueta de la Història universal.*
Kipling, *Balades de caserna.*
Lewis, *El Carrer Major.*
Lewis, *Babbitt.*
Sinclair, *La Jungla.*
Hardy, *Tess dels D'Uberville.*
Conan Doyle, *Aventures de Sherlock Holmes.*
Bellamy, *Looking Backward.*
James, *Principis de Psicologia.*
Veblen, *Teoria de les classes ocioses.*
Russel i Whitehead, *Principis de Matemàtica.*
Boas, *El Cervell de l'home primitiu.*
Adams, *L'Educació de Henry Adams.*
Beard, *L'Impuls de la Civilització americana.*
Romain Rolland, *Jean-Christophe.*
Eddington, *L'Estructura interior de les Estrelles.*
Havelock Ellis, *Psicologia sexual.*
Tarbell, *Història de la Standard Oil Company.*
Jeans, *Teoria matemàtica de l'Electricitat i del Magnetisme.*
Keynes, *Conseqüències econòmiques de la Pau.*
Norman Angell, *La Gran Illusió.*

Acaba de publicar-se un interessantíssim
"QUADERN BLAU"
POMPEU FABRA
per DOMÈNEC GUANSÉ
Un llibre que deuen llegir tots els catalans
Preu: 1'50 ptes.
Administració i venda:
Llibreria Catalònia
3, Ronda de Sant Pere, 3

EL TRAGIC DESTI D'UNA POETESSA

La Contessa Lara

Cap a finals del passat segle tingué gran fama a Itàlia i àdhuc a l'estranger una poetessa i escriptora italiana, Evelina Cattermole, que usava el pseudònim de Contessa Lara.

El seu nom seria avui més conegut si, després de la seva tràgica mort, els seus parents, pertanyents a l'aristocràcia anglesa i italiana, no s'haguessin esforçat a destruir les seves obres i esborrar-ne les traces en els anuals literaris de la Península.

Aquesta actitud de les dues famílies és més deguda que als escrits de la Contessa Lara, a la seva aventurosa vida.

No obstant el puritanisme hipòcrita d'alguns ministres d'Instrucció del règim feixista, oportunament ha sorgit ara a Itàlia la idea d'una reimpressió de tots els treballs de la poetessa i de celebrar una solemne commemoració seva, a Florència o a Roma.

Es tracta d'un tardà, però merescut homenatge a una dona d'elevats sentiments i d'enginy no comú, però condemnada per l'inexorable destí a viure una vida que no era la dels seus somnis.

* * *

El record d'Evelina Cattermole va lligat als començos de la nostra carrera periodística. Quan morí només feia deu o dotze mesos que l'havíem coneguda. Avesats a veure-la, per raons de feina, gairebé cada dia, poguérem conèixer la seva vàlua com escriptora i apreciar els tresors d'una ànima que malgrat totes les vicissituds romangué sempre pura.

Molts anys han passat d'aleshores ençà, però encara la recordem, bella, altiva i confraternitzant amb els collegues, o bé ajeguda en el llit que havia d'ésser de mort, en aquella seva modesta casa de Roma, en la via Sistina. Pobra gran amiga! Ens apareix morta, amb el rostre serè com si hagués trobat per fi aquella pau que en vida li fou sempre negada.

Havia nascut en 1855 a Cannes, de pare anglès.— un diplomàtic — i de mare russa. No se sap bé per què, els seus pares l'educaren en un collegi francès de Florència. Però en la ciutat de Giotto es sentí atreta per l'idioma italià, i l'estudià apassionadament. A disset anys publicà un llibre de versos que produí gran impressió. Molts l'atribuïren a un poeta conegut, Lorenzo Stecchetti, el qual naturalment en negà la paternitat. Ningú no podia imaginar que es tractés d'una joveneta, i estrangera per afegidura. Aviat el misteri fou revelat, i Evelina Cattermole fou considerada com una nova esperança de la literatura italiana. Als vint-i-un anys es casà amb el fill del cap del govern italià, el capità Francesco Eugenio Mancini, i aquesta unió fou l'inici de la seva tragèdia.

El marit, gran *viveur*, no havia romput, malgrat el matrimoni, les relacions amb una ballarina. Quan Evelina se n'assabentà se n'adolorí en gran manera primerament i després no es resistí a la insistent cort que li feia un jove florentí enamoradíssim d'ella. El marit ho descobrí tot, matà l'amant en duel i es separà de la Cattermole, per a la qual havia de començar el seu calvari.

Les mateixes raons que l'empenyeren a trair el marit li feren la vida un turment. Aquestes raons cal cercar-les en la concepció quasi absurda que s'havia format del matrimoni; però més val que ella ho expliqui amb els seus versos:

Io t'amo, io t'amo. Oh ch'altra donna mai
non susurri al tuo cor questa parola
per quante ne incontrasti e ne vedrai
anco nei sogni; vo' bastarti io sola.
Io saprò tramutarmi in che vorrai
mentre, com'or, fra i baci il di s'invola:
Frine, Saffo, Maria, chiedi ed avrai
quando fibra, intelletto, alma consola,
avrai tutto, lo giuro. — Ed io frattanto
gioie da questo amor non cerco e aspetto
che infiorino il cammin della mia vitta—,
Anzi, se tu mi sei cagion di pianto,
dirò piegando il capo in sul tuo petto:
Io scherzai con l'amor, ei m'ha punita...

* * *

Després de l'escàndol de Florència, que tingué un llarg eco en tot el país, Evelina se n'anà a Roma. Havent-la abandonat els seus parents, li calgué buscar en el treball el necessari per a viure. Avesada al luxe i a la vida mundana, afrontà coratjosament la nova situació. Aviat aconseguí fama, en el camp literàrio-periodístic. Eren els temps en què Gabriele d'Annunzio i Giovanni Verga iniciaven el camí que els havia de dur a la celebritat.

Però Evelina estava sempre assedegada d'amor, i tingué més aventures, fins a la que li havia de costar la vida.

Qui la matà fou un pintor, un cert Pierantoni, que ella conegué en gran misèria. S'interessà pel seu cas, i reeixí a endegar la seva vida. Sempre amb la illusió de poder assolir l'inassolible, Evelina el trià per company. Però quan s'adonà que aquell amor era merament interessat, Evelina volgué rompre les relacions. Pierantoni, tement de perdre no l'amor de la dona, sinó el seu ajut, li disparà tres trets de revòlver que la feriren al ventre. Ferida el vespre del 29 de novembre de 1896, després d'haver-li estat practicada una laparotomia, morí a l'alba del 30, havent dictat el seu darrer sonet a una amiga que l'assistia.

La seva mort produí vivíssim dolor en tots els que la coneixien. Encara de cos present, un senyor ancià entrà a la cambra mortuòria, i després d'haver deixat algunes flors sobre el cos d'Evelina, la besà en el front i desaparegué ràpidament. Era el marit, que al cap de tants anys, potser sentí remordiments.

* * *

La crítica ha convingut que no es pot separar l'art de la Contessa Lara de la seva persona. Mostrà disposicions líriques, sobretot en el sentit de veure les coses des del punt de vista subjectiu; i debutà romàntica, i romàntica arcadiana, en els *Canti e ghirlande* publicats a disset anys, i restà romàntica, com dona i com poetessa, àdhuc quan sofrí la influència de l'escola verista, aleshores capitanejada per Coppée, Silvestre, Mendès. I en el període de la seva segona manera poètica, quan triomfava el més acusat verisme zolesc, la Contessa Lara

La Contessa Lara

empeltà en el fons romàntic del seu temperament el verisme entre sarcàstic i sentimental de moda, oferint de tant en tant en vers i en prosa esbossos, *parvula*, com els anomenà ella, que es ressenten del tarannà d'aquell temps, en el qual els salons eren la major preocupació de les senyores.

Vetaquí, a aquest propòsit, com ens presenta aquella que havia d'ésser l'«Angel de la Família»:

E' giornata di visite; ella ha corso
più di quattr' ore per salotti e sale,
spigliata, allegra; e tra un sorriso e un [sorso
di thé, del mondo intero ha detto male.
Caro soggetto d'ogni suo discorso
un' onta, un tradimento coniugale,
un lucro infame, ogni parola un morso,
ogni «si dice» un perfido pugnale.
Or dietro lei, calunnie, ira, disprezzo
e chi lo sa? forse un delitto: ed ella
torna serena a la famiglia in mezzo.
Cantiechiando si spoglia: indi, la sera
di pie congreghe, di virtù favella,
mentre insegna ai suoi bimbi una preghiera.

Però no és solament en els seus versos que ella menysprea els costums de la societat, sinó també en la seva prosa. En *Rondini*, després d'haver descrit magistralment els neguits de les senyores per a poder dividir el temps entre el passeig matinal, les visites a modistes i perfumeries, el te, el teatre, etc., els pregunta: «O mullers, o mamàs, o amants, dones encantadores, atrafegades en totes aquestes ocupacions que us imposa la moda, voldria que responguéssiu amb franquesa una simple pregunta que us mormolo a l'orella: teniu temps d'estimar?»

* * *

Els crítics li han fet el retret que sovint era víctima de la precipitació. Es veritat; tots els que la coneixien sabien que treballava febrilment i moltes de les seves poesies, un cop escrites, no les havia rellegit abans de publicar-les. A les d'aquesta mena pertany el sonet en què, sense voler-ne tenir l'aire, es descriu ella mateixa:

Rider la fa, le fa scrollar la testa
più d'un che di conoscerla si vanta;
e contro il nome d'angelo o di santa,
come di peccatrice, ella protesta.
Or per i campi o in riva al mare, in festa,
pari a una bimba di dieci anni canta:
or da la lotta dei pensieri affrànta,
com' esule regina è grave e mesta.
Capace insiem di strongere al tepore
del picciol manicosso profumato
un rosario e una lettera d'amore.
Capace a dar non obolo di rame,
ma la sua borsa a un povero stracciato,
poi, contenta di se, languir di fame.

S'ha apagat, i no pas per raons solament literàries, el renom de la Contessa Lara i l'interès que desvetllava tot el que ella publicava: versos, contes, articles, *causeries*, ressenyes de modes i de llibres... tota una varietat d'escrits que li guanyaren fama en el seu temps i li permeteren de sostraure's a les privacions.

Però Evelina Cattermole, ànima sacsejada per la tempesta de la vida, no pensà mai a treure cap avantatge de la fama que havia sabut conquistar, i menys encara de l'aurèola de la seva vida agitada.

Potser si la mà d'un assassí no hagués estroncat la seva cursa, hauria pogut donar tota la mesura del seu talent, que la turbulència de la seva vida i l'esmerç per necessitat en l'ofici periodístic no deixaren que prengués la volada de què era capaç.

ATHOS NOVELLIS

FITO
CAMISER ESPECIALISTA
EXIT EN LA MIDA
JAUME I, 11
Telèfon 11655

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES ARTS I ELS ARTISTES

La revelació de Turner

Tothom qui senti una passió per a enaltir alguna figura més o menys oblidada en la foscúria dels pintors no capdavanters, té una obligació concreta. Que és la d'arribar-se a Londres i un cop allí escatir, entre mil representacions, la veritable personalitat de Turner, escampada entre la National Gallery, la Wallace Collection i la Tate Gallery.

A Joseph M. William Turner li ha passat, així en trets generals, el que acostuma a succeir als que posen el dit a la llaga en qualsevol de les coses a què la gent del cial tenia. Quan hom s'assegura que tot el que contempla posseeix una lògica irrefutable que mai, ni de lluny ni de la vora, no recau en el gratuit, té la sensació que allò prové d'un home el valor del qual ha estat involucrat. Perquè és involucrar sotmetre'l per definició a l'escola anglesa, que té un regust estereotipat de discreció i prou.

Turner, doncs, ve a ésser la revelació; almenys és el secret de l'èxit d'un viatge a la capital de l'Imperi Britànic. Té molt d'anglès, és cert, en la dicció. Si el seu rol

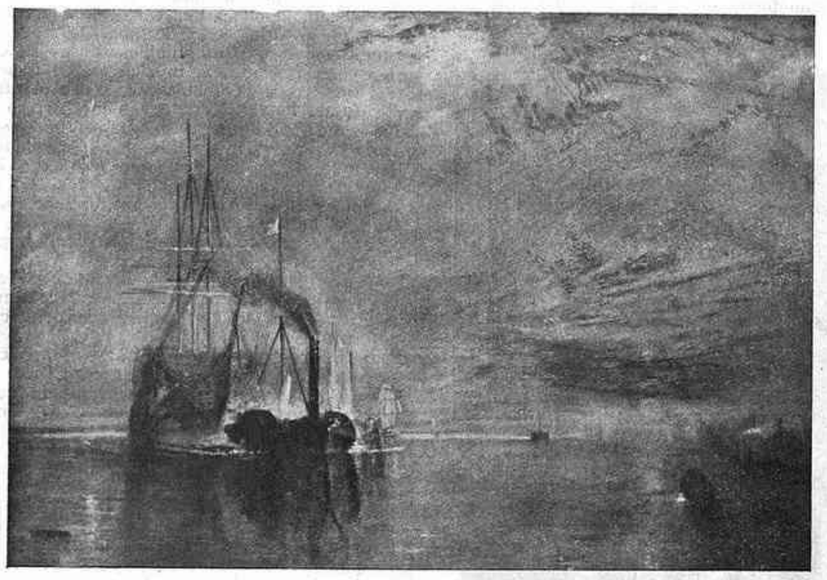

Turner — «The Fighting Temeraire»

món es dedica. Damunt d'ell pesa una influència, dues tot al més. Claude Lorrain, el gran visionari Claude, va inocular-li l'esperit colorístic que percebia quantitats enormes de matisos i transparències. De fet és ell el seu precursor directe. Potser també pot afirmar-se que en el seu primer viatge a França, en 1802, veié en Watteau unes certes possibilitats. Entrellucà una viabilitat en la dissociació de color que molt discretament ja posà en pràctica el mestre francès del XVIII.

Amb aquest limitat bagatge de filtracions, Turner entrà a la pintura amb una evident despreocupació del que anava a realitzar. Romàntic absolut, típicament anglès, Turner s'insuflava de venecians en els viatges que portava a cap en aquell rovell de l'ou artístic. D'aquesta unió ideal en sortí inconscientment la química misteriosa del pintor abocada sobre el cas d'interpretar l'element atmosfera amb prevalència sobre els altres.

Ja en aquest pla ben definit, Turner va refinar els lligams de la pintura, prestant-li el valor d'un inèdit molt pujat que forçosament havia de transcendir amb el temps, que arribà a sistematitzar la descoberta posada obertament a la pràctica, després de temptatives oscillants.

Totes aquestes consideracions han de pendre forma davant l'enorme visió de l'anglès del XIX. Es una veritable descoberta per als que associen al seu nom una idea vaga d'intranscendència que es familiaritza amb el to general de la pintura anglesa, massa plena de tendència i massa buida de contingut real per a ésser presa en la consideració que només Turner i una mica Constable es mereixen.

Turner es fa meravellós més pronunciadament encara quan es produeix amb inconcreció. Moltes de les seves teles de la National Gallery i de la Tate ofereixen l'espectacle de l'elucubració sentimental dels tons, sense una ruta massa fixa de la realitat. Són aquestes unes creacions insuperades pels programes moderns que tot ho han fiat a la bona marxa del fer bonic de color. Moltes d'aquestes obres tenen l'encant d'ésser titulades *Sortides de sol*. El món es fon entre una bogeria d'irisacions, de reverberacions formidables. Darrera d'aquesta cortina d'imprecisió de la matinada, hom es fa un càrrec absolut del que queda darrera, advertint volums i formes i qualitats d'aire i d'humitats. Sembla que Turner havia pres en braços el panorama i l'havia laminat amb una gran traça que impedia de foragitar allò que de substan-

hagués estat reservat per a un pintor espanyol o italià, els fruits de la nova concepció haurien estat terriblement revolucionaris. En ell adquireix aquesta darrera un to britànicament nacional. La flema, la serenitat proverbial s'apodera d'ell en la plena efervescència, i el resultat és d'una perfecta ponderació que marca el camí perquè els francesos hi facin collaborar el dipòsit genial que Turner aturava perquè les possibilitats de model no eren ben esbrossades encara.

Respecte a la dicció que fa un instant esmentàvem, cal dir que Turner, per raons físiques, juga amb un diccionari limitat. Pinta a Anglaterra i davant d'ell s'enfronta la consuetud natural que no li permet allargar més el braç que la mànigа. Ací s'escau precisament la seva major glòria. Cuina amb aquests elements una infinita varietat de plats forts, valorant els factors de primera mà, donant una superba categoria al realisme romàntic i decoratiu i investint la totalitat de la tela amb l'essència d'un esperit fi, selecte, d'un senyorívol evident.

Turner empra la varietat d'execució que fa pensar en coses diverses, esmalts, vivors de porcellanes, lluentors de vegetals, vivors metàllics, esclats de cristalls...

De tot el que hem dit sembla que del pintor anglès en retreiem únicament els factors inherents al colorista. Ben mirat és aquest el seu aspecte veritablement interessant de debò. Aquest i el de difusor. Dintre els recintes propis de l'un i l'altre, caben els adjectius més rars en la crítica serena, en la crítica proferida a cent anys de distància.

Dèiem que Turner assenyalà una directriu que li ha causat un desmillorament. Això és una cosa fatal que mai no troba la solució d'aturar-se. El mèrit de l'acte és apreciat per tothom que es complau en l'estudi dels inicis, i aquesta ha d'ésser la darrera paraula en l'enjudiciament d'un home gloriós.

Quan l'impressionisme saltà com una fera a la palestra artística francesa, que és com si diguéssim la mundial, Turner anava adherit a l'entusiasme dels grans campions que desafiaren les posicions d'una manera completament similar als missioners de països antropòfags. Turner, tot sensibilitat i gràcia, es considerava suficientment pagat, i des d'aquell moment la seva obra entrava a figurar en el nombre de les víctimes de la pàtria de l'esperit.

El contingut de sentiment que posseeix la figura de Turner ha fet que en aquests moments d'evocació s'apoderés de nosaltres la flameta que va fer-lo viure en santa pau i tranquillitat. Això, que és tan clàssic de les nostres latituds, i ens hi volem enganyar nosaltres mateixos, fent-nos creure que reparem una injustícia d'incomprensió que sabem comesa, això, doncs, ho hem fet creient que el motiu motor de l'elegia s'ho mereix a bastament.

Es mereix l'elegia i la recomanació d'anar-lo a visitar entronitzat als museus londinencs. Els nostres lectors ens perdonaran que la descoberta de Turner l'hàgim efectuada quan segurament ells ja en tornen. Però pel cas que tan sols un no hagués tingut ocasió d'apreciar totalment el pintor anglès, els altres trobaran molt lògic i just que ens hàgim expressat en aquesta forma i longitud, una mica al marge d'aquella realitat que Turner sabé fer fugissera i brillant.

ENRIC F. GUAL

—Li hem posat morrió per enviar-lo a buscar dos «cornets d'amour».

(*Judge*, Nova York)

PER A FOTOGRAVATS, LA CASA

ANTONI MARTI

Màxima rapidesa ⊡ Màxima qualitat

AVINYÓ, 19. pral. : Telèfon 17047 : BARCELONA

PROJECTOR

El baró Gros (1771-1835)

El *Journal des Débats* del 27 de juny de 1835 duia aquesta notícia: «Un dels artistes més ilustres de l'Escola francesa, el baró Gros, acaba de morir a l'edat de seixanta-cinc anys... d'un atac d'apoplexia.» En realitat, s'havia suicidat.

Criatura, omplia els llibres de text amb ninots i feia de model de Mme. Vigée-Lebrun per als caps d'infant. Afavorint-li les disposicions, son pare el dugué al Louvre a veure una exposició i li preguntà quin quadro preferia:

—L'*Andròmaca* de David.

—I de tots els pintors que has vist, quin voldries per mestre?

—L'autor de l'*Andròmaca*.

En 1785 — Gros tenia catorze anys — entrà al taller de David. Vingué la Revolució. El pare de Gros s'arruïnà i morí. El jove pintor ha de donar lliçons i pintar — a sis francs peça! — retrats d'uns quants membres de la Convenció. Anà a Itàlia, en 1796; a Gènova, conegué la ciutadana Bonaparte, muller del general victoriós, la qual el dugué a Milà i el presentà al seu marit.

—Sou deixeble de David? — li preguntà Napoleó—. Què heu vingut a fer a Milà?

—A pintar un gran tema.

—Quin?

—El vostre retrat.

A conseqüència d'aquesta entrevista, Gros rebé l'encàrrec de pintar Napoleó al pont d'Arcole, al cap dels seus granaders, i fou el pintor oficial de Bonaparte, a més d'estar encarregat oficialment de la tria de les obres que feien camí cap a França.

Va pintar els retrats de Jeroni Bonaparte, Duroc, Masséna, *La Batalla d'Eylau*, la *d'Abukir*, la de les *Piràmides*, *La Presa de Madrid*, *El Combat de Nazareth*, *Els empestats de Jaffa*, etc.

A propòsit d'aquest darrer quadro: El baró Denon, director general dels Museus imperials, l'hi encarregà. Segons la veritat històrica, al costat de Napoleó havien de figurar els generals Berthier i Bessières, l'intendent Daure i el cirurgià Desgenettes. Gros demanà a Bessières que posés per al quadro, però el general no s'acostà mai al taller. Picat de l'amor propi, Gros el representà tapant-se el nas i la boca amb un mocador, temorec d'encomanar-se la pesta. Quan el quadro fou exposat en el Saló de 1804, Bessières insistí prop de Denon i de Napoleó perquè fos esborrat aquell mocador... però s'hi ha quedat.

De 1813 a 1825 decorà la cúpula del Panteó i, com a recompensa, Lluís XVIII l'ennoblí amb el títol de baró. David havia encarregat Gros de continuar la seva escola i li aconsellà d'abandonar l'actualitat per a tornar als temes de l'antiguitat.

«De pressa, de pressa — li escrivia —, fullegeu Plutarc. Deixeu-vos d'uniformes brodats i de botes... Lliureu-vos ara a allò que veritablement constitueix la pintura d'història... Pinteu Camil, Muci Escèvola, Règul tornant a Cartago.»

Aquests consells, dirigits a un home de cinquanta anys, li foren funestos. El públic i la crítica el desaprovaren. *La Humanitat implorant Europa en favor dels grecs* feia dir a Delacroix: «Ja no queda res d'ell en aquesta immensa tela que traeix el cansament i gairebé l'avorriment.»

Això, disgustos de família i la ruïna per la revolució de 1830 agrejaren el seu caràcter. Per ploure sobre mullat, l'*Hèrcules i Diomedes* del Saló de 1835 no agradà gens. El 25 de juny sortí de casa per anar a fer de jurat al Palau de Justícia. No assistí a la vista, ni aquell vespre tornà a casa. L'endemà, el seu cadàver fou trobat al Sena, prop de Meudon, en un indret on l'aigua a penes tenia quatre peus de fondària.

Li fou fet un enterrament solemne. Els seus alumnes portaren la caixa a pes de braços a l'església de Sant Tomàs d'Aquino, tota drapada de negre i adornada amb palmes entrellaçades.

Tres mesos abans que Antoine-Jean Gros, el 20 de març, a Venècia s'havia suïcidat, degollant-se, un deixeble seu, Léopold Robert, enamorat de la princesa Carlota Bonaparte.

Julius Meyer Gräfe

Julius Meyer Gräfe, mort recentment als seixanta-vuit anys d'edat, ha estat potser el millor crític alemany modern. Era originari del Banat, és a dir de les colònies alemanyes de Iugoslàvia; fet presoner pels russos durant la guerra, fou enviat a Sibèria. En el llibre *La Ruta blanca* explicà després la seva captivitat.

Dedicà la seva obra de crític d'art, principalment, a l'impressionisme francès. A ell es deu que les col·leccions alemanyes — públiques i particulars — siguin tan riques en obres de pintura moderna.

Sentia un feble per Van Gogh, al qual ha dedicat un estudi biogràfic detalladíssim i aprofundit.

Per aquesta seva afició a l'art francès, sobretot als impressionistes, el pintor expressionista alemany Nolde afirmà que Meyer Gräfe era «un enemic de l'art del nostre poble». Des de la *Frankfurter Zeitung*, que és tan poc nazi com pot, Benno Reifenberg protesta d'aquella afirmació i diu: «Meyer Gräfe era en realitat un d'aquells esperits independents que tenen d'Alemanya un coneixement i una imatge que els permeten de passar-se l'existència amb els ulls oberts sobre tot el món. Hem de sentir-nos orgullosos que els mateixos francesos hagin reconegut la grandesa de llurs artistes gràcies a la influència de l'escala establerta per Meyer Gräffe.»

CAMISERIA FITO BARCELONA

CAMISER ESPECIALISTA EXIT EN LA MIDA

JAUME I, 11 Telèfon 11655

L'escultor Josep Viladomat

A un crític francès que quan jo començava a llegir tenia certa fama, Jean Dolent, li preguntaren un dia:

—Com us ho feu quan un amic vostre és un mal artista?

—No sóc amic de cap mal artista—va respondre el crític.

Quina sort que tenia! Per la meva banda, no puc dir que no sigui amic d'alguns artistes la producció dels quals m'interessa tan poc que, en benefici d'una amistat més des-

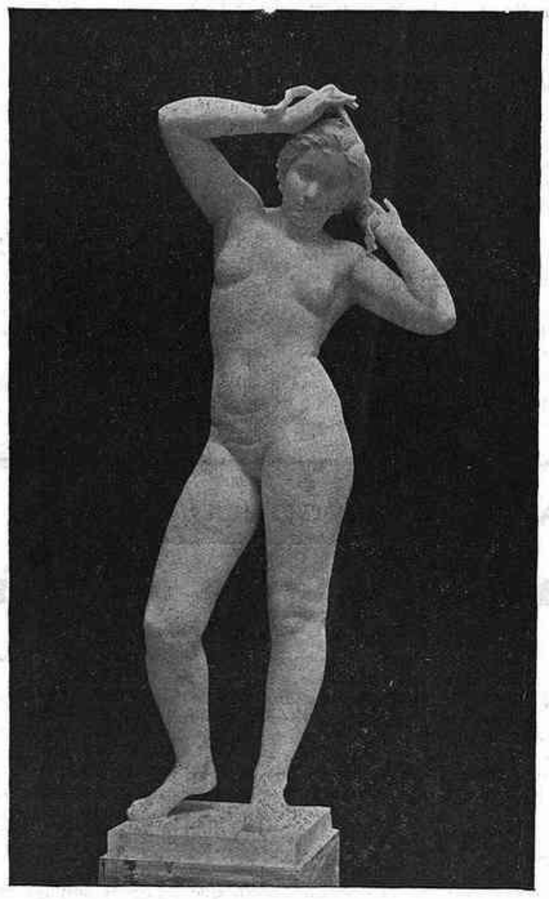

entelada, preferiria que es dediquessin a una activitat d'aquelles moltes sobre les quals no cal opinar, ni públicament, ni privadament.

Però, en compensació amb la qual surto guanyant, em pertoca la sort d'ésser amic de molt bons artistes, i més que de cap altres, amb els tres joves valors més alts de la nostra època: els pintors Serra i Sisquella i l'escultor Viladomat.

La nostra amistat data d'aquell temps de la guerra, època en què la vida de Barcelona tenia, sobretot de nits, una esplendor de la qual participàvem ben poc. Però, què hi feia? Encara era un avantatge, perquè lliga molt més i més de debò compartir l'estretor econòmica que no pas la prosperitat. Era en aquells temps que el Lion d'Or era l'autèntic Lion d'Or, que aviat havia d'aixoplugar els pistolers de Martínez Anido i conèixer tot de vicissituds, les unes pitjors que les altres, fins a perdre del tot el seu primitiu tarannà. No era en realitat temps perdut el que passaven al cafè aquells xicots que formaren el Saló dels Evolucionistes. No és mai temps perdut el que es passa al cafè, si se sap sortir-ne. I considerant el camí que va des del temps del Lion fins ara, ningú no podrà sostenir que els Evolucionistes hagin deixat a l'estat de promeses les esperances que feren concebre a persones de llum, i no pas a observadors superficials, desorientats per circumstàncies exter-

nes i passatgeres, com aquell xicot que després havia de provar sort en la poesia, el conte, la novella i el teatre, per a fer-ne sobretot en la burocràcia, que em va aconsellar un dia:

—Veig que vas molt amb els Evolucionistes. Et vull advertir: t'hi divertiràs molt, hi passaràs molt bones estones; però et desacreditaràs.

Però aleshores, abans dels vint anys, com ara abans dels quaranta, no he cregut mai que fer-se amb gent de talent desacrediti ningú.

Perquè per a mi que En Viladomat — ja que és d'ell que vull parlar — és un xicot intelligent, no ho he dubtat mai. He entès sempre que la intelligència és una qüestió de qualitat i no pas de quantitat, i el nostre escultor, que no ha llegit sinó pocs llibres (però bons), que parla un castellà pintoresc i l'amoïna tan extraordinàriament escriure que ni la seva firma fa sempre igual, és un xicot d'una flaire extraordinària àdhuc en coses que no tenen res a veure amb l'art. En definitiva, si no fos intelligent no faria l'escultura que fa. Si no fos intelligent i, a més a més, no tingués la sensibilitat i l'ofici que té.

Ja n'hem tornat — si és que hi hem anat mai — de tot allò de l'espontaneïtat, la ingenuïtat i àdhuc la sensibilitat desproveïda d'intelligència i d'ofici. Pel que fa a En Viladomat, no s'ha abandonat mai a aquestes coses. Haurà pogut abandonar-se, per excessiva facilitat o perquè en el fons li queda un llevat bohemi que hi ha temporades que no pot ofegar, a *bâcler* la feina, a trobar que una obra «ja fa prou gonic» o «ja està prou bé» tractant-se de l'encàrrec de què es tracta.

Però quan s'hi esmerça a fons, quan vol quedar bé i donar la mesura del seu talent, En Viladomat és l'autor, per exemple, de l'escultura la foto de la qual ilustra aquestes ratlles, que ha estat exposada al Saló de Montjuïc destacant d'un conjunt d'una indigència aclaparadora. Jo no sé si els encarregats de les adquisicions se n'han adonat. Es probable que sí, però hi han passat de llarg, perquè el règim d'aquestes exposicions anuals és una cosa inconfessable, que dóna una idea molt tronada de la moral regnant en certs medis artístics — en certs cafès —, i que fomenta l'afició a entredevorar-se que potser no es pot desarrelar dels ambients artístics de tot el món, afavoreix les intrigues i el favoritisme, encoratja la ineptitud i ajuda a omplir els museus d'obres que justifiquen totes les iconoclàsties.

* * *

Bé, Viladomat, no t'hi amoïnis. Tens prou confiança en el teu talent, n'has rebut prou consagracions, perquè aquest episodi — i algun altre que no cal recordar — no sigui res més que una mesquinesa com tantes se'n troben en tots els ambients, incapaç de minvar en res l'estima a què et fa creditor tota la teva obra que ha entrat ja en el camí de la maduresa. Un camí, però, que no exclou la tenacitat ni 'es ganes de fer encara més i millor.

Esbrava't tant com vulguis amb la teva veu de Popeye, i esbrava't encara més demostrant quina mena d'escultor ets.

Però, ben mirat, no calia que t'ho digués. Ja ho fas.

JUST CABOT

El secret de Van Eyck retrobat

En 1931, el descobriment de Jacques Maroger havia fet l'objecte d'una comunicació a l'Acadèmia de Ciències, de París, sota el títol *Reconstitució de la tècnica pictòrica de Van Eyck*; però semblà més aviat, aleshores, una curiositat científica que una revelació d'abast artístic immediat.

Maroger, pintor, restaurador, conseller tècnic del Louvre, s'havia adonat, com tants d'altres, que fins a mitjan segle XVIII, els pintors realitzaven obres d'una transparència i d'una finor impossibles d'obtenir avui dia. Calia concloure'n, doncs, que disposaven de mitjans i d'una matèria pictòrica que s'han perdut.

A començos del segle XV, Van Eyck disposa de dues tècniques de qualitats oposades: les pintures a base de cola, massa secants, i les pintures a base d'oli o de vernís, insuficientment secants. Sembla legítim d'admetre que provà la combinació dels dos procediments. Ara bé, la barreja d'un cos oliós i d'una aigua gomada produeix el fenomen físic de l'emulsió. Aquest és, segons sembla, tot el secret de Van Eyck que Maroger ha retrobat.

La mena d'ungüent constituït per aquesta emulsió ajunta a les seves propietats secants unes de pictòriques magnífiques. A més a més de la ductilitat i la fixesa, el procediment dóna als colors una transparència perfecta; àdhuc les ombres són lluminoses. Mentre en la pintura a l'oli els pigments colorits s'aglomeren i formen massa, en la pintura a l'emulsió els pigments inclosos en gotetes de vernís oliós són repartits fins a l'infinit en un medi més o menys transparent, goma o cola, que dóna a la massa una certa translucidesa.

La pintura moderna, pel seu *nappage* oliós i compacte de pigments pulveritzats incorporats a un medi opac, no podia arribar a aquest resultat. L'impressionisme i el divisionisme volgueren obtenir mitjançant un artifici artístic allò que es podia assolir amb mitjans tècnics. La pintura de bona part del segle passat i del que va de l'actual ha estat traïda per la matèria.

Es sabut en quin estat de frescor ens han arribat força obres antigues executades per aquest procediment i, en canvi, com es fan malbé gran nombre de teles del segle XIX i d'aquest i tot.

El procediment descobert per Van Eyck es perdé, al nord, poc després de Rubens; al sud, a Itàlia, arribava fins a Canaletto i Guardi.

Philippe Dolié, en el darrer número de *Beaux-Arts*, parlant d'aquesta redescoberta i de l'entusiasme provocat per ella en alguns pintors, entre ells Raoul Dufy, que ja ha adoptat el procediment, conclou:

«La pintura moderna és víctima d'un trasbals, esperant encara la revelació d'un home, d'una doctrina o d'una escola; vetaquí almenys un mitjà tècnic. Sabem que aquest no té altre valor que el material i que no donarà geni al que no en tingui. Però de totes maneres pot oferir nous camins i permetre als artistes de mesurar-se directament com a peu pla amb la natura: obeir la llum tot dominant-la.»

RICÍ "GOLOSO" PURGANT DELICIÓS

(c) Ministerio de Cultura 2006

La guerra secreta per l'herència de Gengis Khan

(*Ve de la pàgina* 1)

Amb tot això, els grans negocis els fa la indústria dels armaments. Al Palace Hotel de Xanghai hi ha els francesos Marchand de Schneider-Creusot i Bardaque de Chatillon-Commentry, Laurent de la Brünner Waffenfabrik, el txec Hora de Skoda, l'anglès Zunder de Vickers Armstrong, l'alemany Kornwalzer de Krupp, i tots estiren uns fils invisibles. El govern de Canton comprà no fa gaire, a homes d'aquest grup, armes per valor de 500,000 lliures esterlines, i pagà al comptat! Aquesta gent venen a tothom que pagui. Kornwalzer ha venut un submarí complet, de tipus modern, a la reina dels pirates xinesos, Hella Bondy, jueva americana de naixement, la qual és finançada, com qui no diu res, pel misteriós Emperador dels Captaires, de Canton, un dels homes més rics de Xina. Els americans i els japonesos es mantenen apartats d'aquesta mena de negocis. De totes maneres, la U. S. Steel Products Co. té els seus despatxos a la Canton Road, i Mitsui a la Suechuen Road, i a tots ells tant els fa cobrar en taels com en yens.

Així, a costelles i a despeses dels 400 milions de xinesos, vuit o deu potències s'esmercen en la lluita pel domini de l'Asia. Agents alemanys i japonesos treballen junts; japonesos, xinesos, anglesos i russos, cada un contra tots els altres. La juguesca és gegantina: es tracta del poder sobre el món, el vell somni de Timur i de Gengis Khan.

* * *

Les emissores de ràdio emeten cada dia propaganda panasiàtica. Els més hàbils ministres de Propaganda europeus són uns pobres ninots al costat dels *speakers* de la ràdio de Tòquio. I a l'India, a Java, al Turkestan, a Sibèria, gent groga i gent bruna seuen davant els receptors i escolten amb cares impassibles i atentes. Tota l'Asia s'estreny l'auricular i escolta.

Nepal ja reforça el seu exèrcit i tramet emissaris especials a Nanking. El marajà de Butan ja decreta unilateralment la ruptura del contracte de protecció recíproca amb la Gran Bretanya. Siam ja es disposa, amb diners japonesos, a construir el Canal de Bra, que faria minvar la vàlua de la base naval de Singapore. Ja bullen moviments a les Filipines i al mar de Sunda...

...La juguesca és Asia... i tres continents tenen les cartes. Els Estats Units s'afanyen a acabar el programa d'augment de llur flota, programa que costarà aproximadament 730 milions de dòlars. Austràlia i Nova Zelanda augmenten en un 40 per cent llurs petites marines de guerra. Anglaterra construeix a Singapore un nou arsenal i un camp d'aviació. Al nord de Borneu es basteixen fortificacions costoses per a guardar els dipòsits d'essència de la flota el camp d'acció de la qual són els mars de Xina. El vice-almirall Dunban Nashmit, de la flota de l'India anglesa, l'almirall Dalglish, de la flota de la Federació Australiana, i l'almirall Watson, de la marina de Nova Zelanda, mantenen a la Xina i al Japó una espessa xarxa de serveis informatius.

França, per ara, no té cartes en aquest joc. Però a Dairen hi ha M. Bryner com observador del Manxukuo. I el govern general de Saigon té l'orella molt fina i està molt despert. En el Deuxième Bureau del ministeri de les Colònies, a París, es troben els *dossiers* de tota una colla de senyors que tenen bona amistat amb Xankai-Xec, i les vacances dels quals passadores a l'Extrem Orient no tenen termini. El Lawrence femení francès, Margueritte d'Andourain, s'està pacíficament en un hotel de Palmira, a Síria. Però pot donar-se el cas que la necessitin... aleshores, quan l'onada groga es tirarà, també, sobre la Indoxina...

ERNEST KIESEWETTER

(*Copyright Mitropress*)

S'HA ACABAT EL IV CONCURS

Els aficionats al teatre català

(*Ve de la pàgina* 2)

El nostre amic ex-àrbitre no ha pogut continuar. Penjada a cada braç ja hi tenia una noia, una actriu amateur, que l'invitaven a visitar les fonts dels voltants de la vila.

Perquè suposo que els actors aficionats no es molestaran si diem que llurs companyes, les actrius, són la gràcia i l'encís dels concursos.

La incorporació de les noies a l'escena és un dels èxits més legítims que es pot apuntar la Federació de Teatre Amateur. Avui dia, als registres de la Federació consten inscrites quatre-centes trenta-dues actrius amateurs.

Quatre-centes trenta-dues actrius amateurs! Això aviat està dit. Per a imaginar-se, però, el valor que té aquesta quantitat cal tenir en compte la situació de quatre anys enrera, abans dels concursos. La noia que pujava a l'escenari era malmirada per gairebé tothom. Cap noia honesta no s'hi atrevia.

Aquest estat de coses dificultava enormement les representacions teatrals a les comarques. Els aficionats que volien fer comèdia, havien de recórrer a actrius professionals. Aquestes, de vegades cobraven dues i tres-centes pessetes per a despatxar amb quatre esgarrapades unes *Joies de la Roser* o bé una *Corona d'Espines*...

Vingué la Federació i es celebraren els concursos. No direm que les actrius sortiren com bolets, perquè la comparança és poc gentil. Però el fet és que les noies feien comèdia. I que ho feien bé. Moltes vegades, millor que llurs companys masculins.

No hi ha argument més convincent que l'exemple. Les noies de la vila A es deien: «Per què nosaltres no podem fer comèdia, si en fan les noies de la vila B i de la vila C?» I les noies de la vila A es sortien amb la seva i acabaven en actrius amateurs.

Així s'explica l'extraordinària florida d'aficionades a l'Empordà, al Pla del Llobregat, al Vallès i al Maresme. En canvi, a les comarques lleidatanes, faltades de l'exemple, les noies no s'atreveixen a pujar a l'escena.

Els aficionats de Rubí i de Granollers, com a exemple, prengueren part en els primers concursos amb la col·laboració d'actrius professionals. Enguany, han concursat ja amb les seves noies. El Quadro Escènic Mossèn Cinto, de Barcelona, que des de fa molts anys feia comèdia amb dones professionals, des dels concursos constituí una secció femenina amateur i enguany s'ha endut el primer premi amb quatre o cinc aficionades gentilíssimes i intel·ligents.

Naturalment que aquesta participació femenina té també els seus inconvenients. Arriba un moment que la primera actriu agafa xicot, i aquest li prohibeix fer comèdia. Ja teniu que tot el quadro escènic va de bòlid, fins a la creació d'una nova primera actriu.

Els Amics de l'Art i de les Lletres, de Sant Feliu de Llobregat, una de les millors companyies amateurs, fa dos anys que no concursa degut a no haver superat encara el desballestament que els produí el casament i retirada escènica d'una actriu.

I el senyor Josep Cariteu, director de l'Estudi d'Art Dramàtic, de Molins de Rei—guanyador dels tres primers concursos, enguany *hors concours* —, està preocupat també actualment en la substitució d'una actriu remarcable, que arribà un moment en què preferí la seguretat del goig matrimonial a les efímeres satisfaccions artístiques.

Es veritat, però, que aquestes són les excepcions. Les noies es distingeixen més precisament per llur obra aglutinant que no pas pels seus resultats dissolvents. L'afició al teatre català és avui quelcom impressionant. Però si les nostres noies es converteixen en propagandistes, ningú no sap on es pot arribar.

Una dada, només. Els Antics Alumnes dels Germans de les Escoles Cristianes, de Tarragona, tenien potser el primer elenc català de teatre catòlic. Teatre catòlic, o sigui d'homes sols... Doncs bé: fa uns mesos la majoria d'actors es passà en bloc a l'Ateneu Tarragoní, per tal de representar comèdies amb la grata companyia de les noies amateurs.

I és que les noies amateurs cal veure-les. Boniques i intel·ligentes. En aquest darrer concurs, per a la representació de *La Mitja Taronja* o bé d'alguna obra més o menys d'època, les noies aficionades d'alguns pobles han escorcollat les calaixeres de l'àvia i dels seus calaixos n'han tret peces de roba i joies delicioses.

Acabada la comèdia, donava bo ballar amb una noieta a la qual, a banda i banda del coll de pell bruníssima, li penjaven unes esplèndides arracades antigues. O si no, que ho diguin alguns components joves dels jurats...

Veieu? Aquestes són les satisfaccions que proporciona el concurs d'aficionats. Aquest concurs que diumenge passat el matí vàrem enterrar a l'estudi del senyor Masriera, president de la Federació.

El jurat hi era *au grand complet*. Trenta o quaranta persones. El secretari senyor Claudi Fernàndez anava llegint classificacions. Tants punts i tantes dècimes de punt, d'acord amb un sistema enrevessat de qualificació que confessem que no hem entès mai.

I a fora, en ple carrer de Bailèn, s'esperaven ja, vinguts de qui sap on, alguns representants de companyies d'aficionats, que ja es migraven per a saber els resultats del quart Concurs.

ANDREU A. ARTIS

El captaire que ha arribat a milionari. (*Ric et Rac*, París)

MUSICA I RADIO

TEMES DE SOCIOLOGIA MUSICAL

L'artista i el públic

A Lluís Ardiaca

La noció del «públic», com un dels factors principals de la pràctica musical, és de data molt recent. El conreador que canta durant la collita; l'indi que pretén allunyar els dimonis amb la seva melodia interminable, o el metge negre que es situa en un estat d'embriaguesa per mitjà de la repetició contínua de moviments corporals i de paraules mig parlades i mig cantades; tots aquests músics primitius canten i toquen principalment per a ells mateixos. Car en aquests estats de cultura la unitat encara és perfecta entre l'individu i la col·lectivitat, entre l'home i la naturalesa. La personalitat de cada individu hi és encara individida i indivisible. Llur vida pròpia és la vida dels altres, com la vida comú es realitza sense grans diferències a través de cada un dels seus membres individuals. La música encara no té cap valor propi; es troba, com en els primers segles de l'Església catòlica, exclusivament al servei d'una força superior. *Musica filia ecclesiae*. La parròquia dels fidels, participant en l'alta música o, com en l'Església protestant, entonant les velles melodies corals, pot ésser considerada tan poc «públic» com una determinada classe de l'aristocràcia, que admetia en els seus salons els Haydn, els Mozart i els Beethoven que els «servien» una música bella.

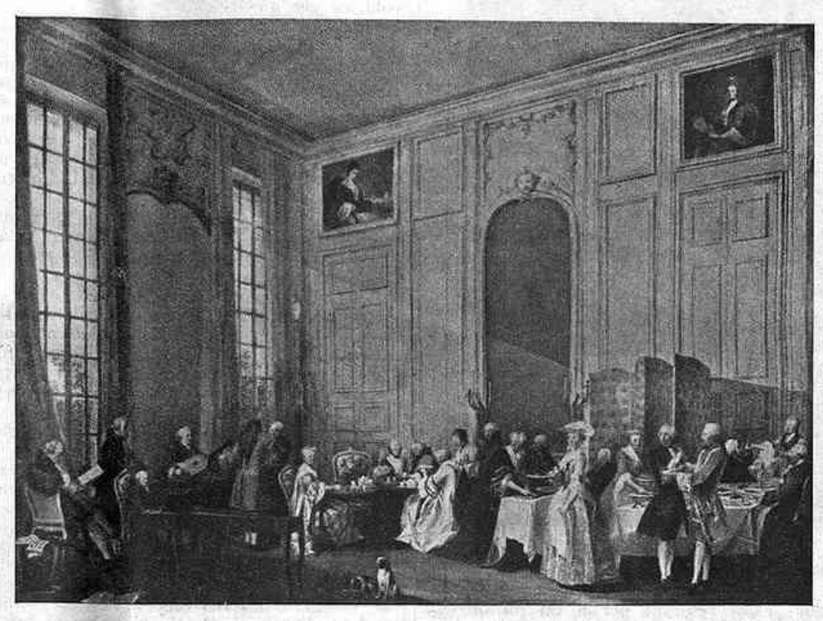

L'hora del te en un saló aristocràtic amb el petit Mozart al piano (quadro d'Ollivier, al Louvre)

Per a definir bé un grup de persones, disposades a «consumir música» en el sentit del públic modern, cal subjectar-se a certes condicions: 1.ª: l'auditor ha de pagar per a poder escoltar música; 2.ª: ha de guanyar, amb això, el dret a la crítica, és a dir, a emetre un judici estètic; a trobar una producció artística «bonica» o «lletja», «bona» o «dolenta».

Els primers teatres d'òpera on es pagava per entrar, és a dir, on la massa d'aficionats es convertí en «públic», començaren a propagar-se relativament tard, a Itàlia al segle XVII, a Anglaterra a l'època de Händel. Les noves necessitats d'expansió de la burgesia naixent creaven també noves formes a l'organització artística. Aquesta classe poderosa que es trobava justament en el punt de partida de la seva carrera més o menys gloriosa a través de la història, no s'acontentava solament conquistant els tresors materials del món.

La consciència cada dia major de la seva importància social necessitava, alhora, una forta afirmació intel·lectual; una justificació del seu imperialisme comercial en l'esfera de l'esperit. Com totes les altres arts, la música havia de perdre forçosament la seva funció màgica i religiosa. A més a més, s'allunyava de la seva funció primitiva com instrument de culte o de pur divertiment per a servir els nous ideals de la humanitat.

Beethoven transferí definitivament la música del domini d'un poble, d'una societat o si més no d'una classe social, al domini de l'individu isolat. La *Novena* és el darrer document de la universalitat del llenguatge musical, perduda per a sempre (i avui fins exposada a grans malentesos: els uns hi veuen la proclamació musical de la humanitat emancipada definitivament en el signe del marxisme; els altres, un presagi genial de l'adveniment de Hitler). El romanticisme nacionalista havia tret la música de les esglésies i dels salons per a bastir-li arreu magnífics palaus. Al moment de la seva més àmplia expansió, la burgesia, com a classe dirigent, posava la música també al seu servei. Creà la sala de concerts. La música fou desproveïda del seu caràcter gratuit per a transformar-se, com tot allò que toca aquella classe en una mercaderia.

Amb aquesta transformació en mercaderia de tots els objectes que ens volten i que formen l'atmosfera de la nostra existència espiritual i material, el segle XIX ha creat, indubtablement, valors d'alta importància. El nivell tècnic ha augmentat considerablement per les exigències cada dia superiors. El moment en què les necessitats del públic —que paga i que critica—coincidiren exactament amb la forma de l'organització musical, es troba simbolitzat per la figura del virtuós. Amb el tipus del virtuós, la música havia aconseguit, potser, el punt més allunyat de la seva procedència: la màgia i el culte. El virtuós significa la primera etapa de la racionalització comercial de la música: a l'especialització (repertori limitat) i a la mecanització (gran tècnica instrumental), correspon el rendiment més elevat (benefici dels concerts). Com en un magatzem o en una botiga, es permet igualment al «comprador de música» de jutjar la qualitat de l'article, de rebutjar-lo, d'aplaudir-lo o de guardar un silenci indignat o indiferent. L'actitud del «públic» és, doncs, completament i essencialment diferent, per exemple, d'una massa de fidels que ouen missa. Seria considerat com un absurd que aquests volguessin «jutjar» la qualitat del cant gregorià interpretat pel sacerdot celebrant. No ho faran mai, car la qualitat de l'ofici musical a l'església juga únicament un paper accessori comparat amb llur sentiment primari que els porta a assistir a l'ofici. Segurament fins en el temps de Bach, la qualitat de l'execució de les seves cantates dominicals no era més que un element secundari amb relació a la solemnitat religiosa de l'ofici sencer.

El públic, en escoltar la música a les sales de concert, es veu forçat a la crítica i al judici. Amb la crítica musical, ha arribat a crear-se una institució que ha de guiar-lo i ajudar-lo en el seu judici. No parlarem avui de les relacions entre el públic i els crítics, ni tampoc de les existents entre els crítics i els artistes. Evidentment cap comerciant no negarà al seu client el dret de jutjar la mercaderia que compra. El repertori crític que ens permet de jutjar un parell de guants, una cadira o un tall de carn, el derivem amb facilitat de la possibilitat d'utilitzar i d'explotar un objecte qualsevol per la nostra necessitat personal. Fins si comprem un llibre—una gramàtica hongaresa, una novella de Joseph Conrad o un recull de poesies perses—, coneixem en general la raó d'aquesta transacció i sabrem dir, després de la seva utilització, si ha acomplert la seva finalitat. Però com podrem «jutjar» la música, és a dir, com establir una relació més o menys raonable i justa entre la nostra exigència en assistir a un concert i la satisfacció que ens ha proporcionat?

Ja hem dit que la música no compleix en el món present cap funció vital. No pot classificar-se entre les necessitats urgents de la vida. Els camperols de Mallorca pretenen que els cavalls no baten bé el blat si el que els mena no canta. Un drama japonès, una dansa d'iniciació de negres, un ofici catòlic no serien imaginables sense la música corresponent. La música és, en aquestes ocasions, l'element bàsic, sense el qual el ritu de la vida fóra greument pertorbat. Un concert de més o de menys no aconseguiria canviar el ritme de la vida moderna. La classe social que freqüenta les sales de concerts és tan petita al costat de la immensa majoria de la població que passa tota la seva vida sense saber-ne res, i, al mateix temps, la receptivitat d'aquest públic és tan extremadament passiva, que el concert, considerat com a organització exclusiva i representativa de la pràctica musical, no arribarà a crear actualment cap valor artístic (1).

Pel progrés de la humanitat no té cap importància que un percentatge més o menys gran d'aquesta classe limitada hagi oït una simfonia de Beethoven. Car la música—la música tal com ens la presenten a les sales de concerts—ha esdevingut un plaer purament estètic, momentani, sense força cooperativa, que no influeix gens ni mica la marxa dels esdeveniments. L'esfera estètica i l'esfera vital han ultrapassat llur punt d'extrema convergència. Llur divergència és evident. Han perdut tota relació mútua. L'Església formava fidels per la força de les seves melodies. La força màgica de les melodies negres guaria veritablement els malalts, tan forta era l'autosuggestió vital. El coral luterà formà militants. I la collita era ufana quan el conreador cantava. La nostra música simfònica—aquest petit sector de l'evolució musical que hom repeteix sempre en els concerts—no farà ensorrar monarquies ni esclatar revolucions. L'explotador capitalista serà sempre el mateix per simfonies que escolti, com l'intel·lectual anarquista no canviarà d'opinió per efecte d'una audició de Bach o de Hindemith.

L'*élite* dels compositors d'avui dia s'ha allunyat de la sala de concerts. Componen per a la ràdio, per al disc o per al film, que són els principals divulgadors de la música, a l'alçada de les forces productores (espirituals i tècniques) de la nostra època. Els millors músics moderns com Falla, Hindemith, Stravinsky i tants d'altres, han renunciat als grans instrumentals simfònics i escriuen per a petits conjunts, molt menys costosos. La realització d'aquesta mena d'obres és molt més fàcil i permet als compositors d'evitar les institucions de concerts. Al costat dels petits conjunts *da camera*, hom prefereix escriure per a cors, element social d'una importància molt superior a tot el simfonisme, sempre sobreestimat. Els festivals anuals de música internacional i nombrosos *studios* de tots els països permeten als joves compositors de controlar i discutir llurs obres en un cercle de professionals i de gent ben documentada.

El caràcter comercial de la música de concerts que ha convertit la música en mercaderia i l'auditor en un consumidor, no exigeix d'ell altra cosa que el que exigeix en les altres branques: de saber pagar el valor corresponent de l'objecte comprat. Si l'aristocràcia del temps de Mozart i de Beethoven era encara aficionada veritablement a les arts i sabia fer música, amb els seus músics l'aficionat d'avui està mancat, en general, de les nocions elementals del nostre art, que avui com sempre és un ofici molt difícil de conèixer i de compendre.

A l'especialista d'un ofici, li devem el respecte. Si creiem compendre'l, li devem entusiasme. Si la seva intenció ens escapa, hem de callar.

OTTO MAYER

(1) Potser en combinació amb la ràdio, la institució del concert tindrà un dia — esperem-ho — un altre sentit i una nova dignificació.

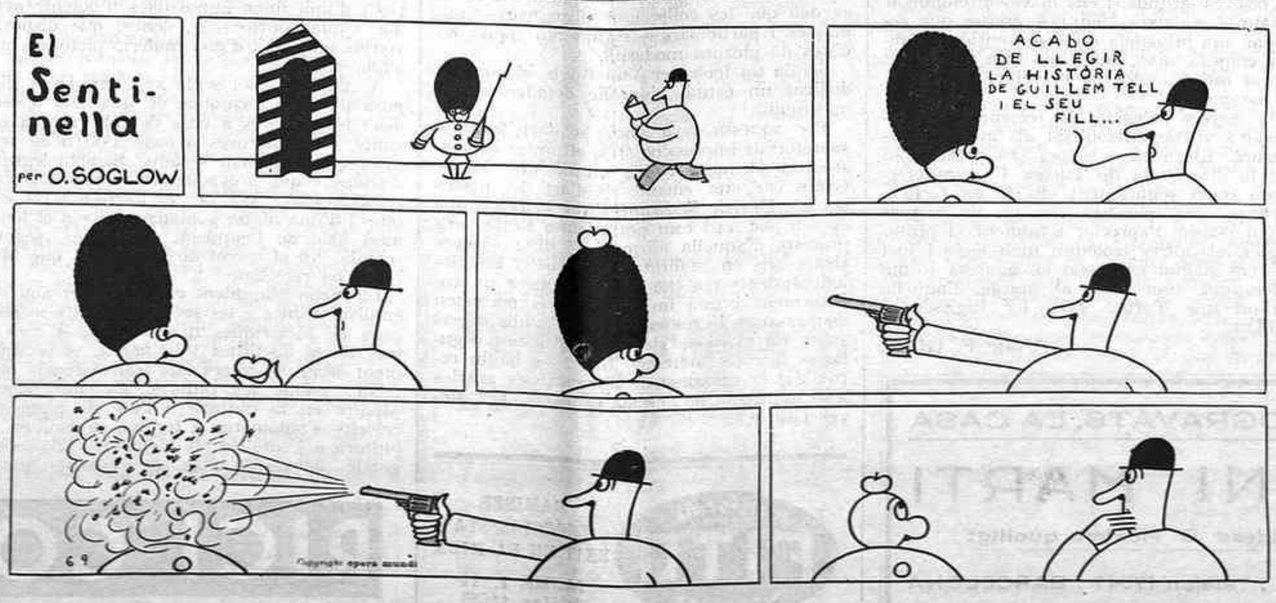

A TALL DELS GRANS JUGADORS

L'estreta de mà del guanyador de ping-pong.

(*The New Yorker*)

MIRADOR
Subscripció: 3'50 ptes. trimestre
Rambla del Centre, núm. 19
Telèfon 23118

(c) Ministerio de Cultura 2006